

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Diplomová práce

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Diplomová práce

Barbora Terešková

Původ americké španělštiny

The origin of American Spanish

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Anně Mištinové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 05. 2014

podpis

Abstrakt

Tato práce se zabývá původem latinskoamerické španělštiny. Vzhledem k tomu, že je naprosto nemožné studovat cokoliv bez znalosti historického kontextu, je první část této diplomové práce věnována právě situaci v níž se nacházelo Španělské království v dobách objevných plaveb, které jsou také v této části práce rozpracovány. Vezmeme-li v úvahu fakt, že Nový svět nebyl objeven během týdne ani měsíce, ale že tento proces trval velmi dlouho, uvidíme, jak velkou důležitost zde historický kontext a datace jednotlivých plaveb hraje.

Součástí historického kontextu je taktéž kapitola zabývající se jazykovou politikou. Nejvyšší záměr Katolických králů v Novém světě bylo pokřesťanštění původních obyvatel, k čemuž byl hlavním nástrojem jazyk. Jazyková politika uplatňovaná panovníky po staletí nám dopomůže pochopit některé skutečnosti.

Na úplném počátku je potřeba si definovat, co to americká španělština je a jaké je klíčové období pro její formování. Vzhledem k faktu, že rozsah práce neposkytuje prostor k tomu, aby zde byli zmíněni všichni lingvisté zabývající se kdy tímto tématem, zvolila jsem jen ty nejdůležitější, kteří do tématu vnesli něco zásadního.

V následující části se práce věnuje charakteristickým prvkům latinskoamerické španělštiny v oblasti výslovnosti, morfosyntaxe a lexika. Ve většině těchto případů je možné tyto charakteristické rysy najít taktéž v andaluském dialektu, což nasvědčuje tomu, že je to právě andaluská teorie, která vychází v této polemice vítězně.

V poslední části práce se zaměřuji na argumenty, které podporují to, že americká španělština vychází právě z andaluského dialektu. Za jeden z nejdůležitějších argumentů je považována datace jazykových jevů.

Závěrečná kapitola je věnována ukázce textů pocházejících z různých oblastí a období, na kterých je možné demonstrovat výše zmíněné prvky, které jsou tolik charakteristické pro obě varianty španělštiny.

Na základě nyní dostupných fakt a dokumentů, není pochyb o tom, že původ americké španělštiny se nachází v andaluském dialektu.

Abstract

The present thesis deals with the origin of Latin American Spanish. The first part of this work is dedicated to the historical context which shows us the situation in which was the Kingdom of Spain in the moment of the voyages of exploration. It is treated in there the exploration on the New World and the interior situation of the kingdom as well.

The second part of the historical context contains as well the language policy because is needed to have on mind the official reason why Spain was colonizing America which was the Christianization of the American original people. In this battle was the main weapon the language, that's why also it was so important to regulate it with laws and orders.

Next part of the present work define American Spanish as an entity which is possible to define geographically and historically, it is a linguistic system which has a common history and determine the most important and decisive period for the formation of the American Spanish as the first one which is in between 1492 – 1519.

To this part belong also the opinions and theories of the most important linguists. There is no time for mentioned every linguist who have ever treated the topic, therefore there are mentioned just the most important ones and their theories.

Next chapter is dedicated to the pronunciation, morfosyntaxis and vocabulary of American Spanish which make it different from the European one. These characteristics lynxes we find in the south of Spain as well, which put basis to believe that the origin of American Spanish is in the south of Spain.

As I decided to support the Andalusian theory, I named the next part of my work “arguments for the andalusian theory” which deals with the origin and chronology of the most important American Spanish lynxes, which are seseo, yeísmo, aspiration of /h/, absence of intervocalic /d/, and changing /r/ for /l/.

The last part of the present thesis contains five texts in which are shown all of these characteristics lynxes spoken before. Seeing all the arguments and facts, there is no doubt that the origin of American Spanish is in the south of Spain.

Klíčová slova

Americká španělština, Latinská Amerika, objevné plavby, jazyková politika, jazykové teorie, lingvisté, andaluský dialekt, lexikum, výslovnost, datace

Keywords

American Spanish, Latin America, voyages of exploration, language policy, language theories, linguists, andalusian dialect, vocabulary, pronunciation, chronology

OBSAH

1. Úvod.....	10
2. Historický kontext.....	12
2.1. Objevné plavby.....	12
2.2. Situace uvnitř království v dobách před a během conquisty....	18
3. Jazyková politika	21
4. Jazykové teorie a jejich obhájci.....	26
4.1. Rufino José Cuervo.....	31
4.2. Menéndez Pidal	33
4.3. Pedro Henríquez Ureña	34
4.4. Amado Alonso.....	36
4.5. Rafael Lapesa.....	39
4.6. Peter Boyd-Bowman.....	41
5. Výslovnost, morfosyntax a lexiko americké španělštiny.....	44
5.1. Výslovnost v americké španělštině.....	44
5.2. Morfosyntax a lexikum.....	55
6. Argumenty podporující andaluskou teorii.....	62
6.1. Seseo.....	62
6.2. Yeísmo.....	65
6.3. Implosivní /s/.....	67
6.4. Aspirace /h/.....	68
6.5. Zánik koncového /d/.....	68
6.6. Neutralizace /r/ a /l/.....	69
7. Ukázka a interpretace textů obsahující prvky andaluské španělštiny.....	70
8. Závěr.....	80
9. Resumen.....	82
10. Bibliografie.....	86

1. Úvod

Tato diplomová práce se bude zabývat tématem původu latinskoamerické španělštiny. Zmíněné téma jsem zvolila, protože mě velice zaujaly polemiky, jež o něm byly vedeny již od XIX. století. Můj zájem ještě podpořila roční zkušenost na univerzitě v Granadě, kde jsem si začala uvědomovat, kolik podobností lze mezi andaluským dialektem a americkou španělštinou najít.

Tato práce sestává ze tří částí, z nichž první je historická a zabývá se obdobím objevných plaveb a vnitřně politickou situací, v níž se nacházelo Španělsko v době objevení Ameriky. Domnívám se, že je velmi důležité uvědomit si historický kontext a souvislosti, jimiž bylo ovlivněno zkoumané téma. Při psaní této kapitoly mi byly oporou knihy J. Janáčka: *Čtyři plavy Kryštofa Kolumba*^[1], J. Chalupy: *Španělsko*^[2] a poznámky z kurzů SIAS, zabývající se touto problematikou.

Součástí historické části je také kapitola nesoucí název jazyková politika, jenž slouží k lepšímu pochopení způsobu a podmínek šíření evropské španělštiny do Ameriky. V této kapitole jsem čerpala z knih Fraga Gracii: *El español de América*^[3], Ángela Rosenblata: *Estudios sobre el español de América* ^[4] a poznámek z kurzu Variantnosti americké španělštiny na FFUK.

Druhá část této práce si na počátku klade dvě zásadní otázky pro studium zvoleného tématu, kterýmiž jsou, co to vlastně americká španělština je a jaké je to nejzásadnější období pro její formování. Následují teorie zabývající se možným původem americké španělštiny a jejich zastánci či odpůrci. Z důvodu rozsahu této práce není možné pokrýt všechny lingvisty, kteří se tímto tématem zaobírali, vybrala jsem proto jen ty nejdůležitější, kteří přispěli do této problematiky zásadními informacemi či teoriemi. V této kapitole jsem se opírala jednak o díla samotných lingvistů (viz v příslušné kapitole a závěrečné bibliografii), o nichž se v textu hovoří, a také o různé kompilace jako je například kniha Morena de Alby: *El español de América*^[5] a Fontanelly de Weinberg: *El español de América*.^[6]

[¹] JANÁČEK, J.: *Čtyři plavy Kryštofa Kolumba*. Praha: Panorama, 1992.

[²] CHALUPA, J.: *Španělsko*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2010, 51.

[³] FRAGO GRACIA, FIGUEROA, M.F.: *El español de América*. 2a ed., corr. y aum. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.

[⁴] ROSENBLAT, Á., FIGUEROA, M.F.: *Estudios sobre el español de América*. 1a. ed. en M. A. Caracas, Venezuela: Monte Avila, 1990.

[⁵] MORENO DE ALBA, J. G.: *El español en América*. 3. ed. México: Fondo de Cultura Económica, 2001.

[⁶] FONTANELLA DE WEINBERG, M. B. *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.

Třetí část práce je věnována argumentům podporujícím teorii o původu americké španělštiny, pro kterou jsem se při zkoumání rozhodla. Jedná se zejména o charakteristické rysy, jež mají obě varianty shodné, jejich dataci, která je v této problematice naprosto zásadní a v závěru je uvedeno několik textů, ilustrujících rozebírané prvky. V této části jsem využívala literaturu různých lingvistů zabývajících se danou problematikou, viz dále v příslušné kapitole.

Tato práce si klade za cíl prostudovat dostupné materiály k danému tématu a na jejich základě se přiklonit k jedné z teorií, jež se zabývají původem latinskoamerické španělštiny, a toto rozhodnutí zdůvodnit a podpořit argumenty.

Většina zdrojů užitá v této práci pochází z knihovny Biblioteca Hispánica AECID v Madridu.

2. Historický kontext

Tuto kapitolu jsem se rozhodla rozdělit do dvou částí. V té první se pokusím ve stručnosti popsat průběh a vývoj objevných plaveb a druhou část věnuji situaci, v jaké se nacházelo Španělské království v období, kdy byla objevena Amerika.

Jsem si jista, že nelze zkoumat jakoukoliv záležitost bez znalosti historických souvislostí. Jinak tomu není ani v případě jazyka. Objevování amerického kontinentu nebylo záležitostí trvajících několik týdnů či měsíců, nýbrž se jednalo o dlouhý proces. A právě z tohoto důvodu je důležité mít alespoň základní představu o tom, kdy byla jaká část Ameriky dobyta a podrobena. Datace je tolik důležitá nejen proto, že jazyk se neustále vyvíjí, ale také proto, že složení výprav směřujících do Ameriky se v jednotlivých obdobích lišilo.

2.1. Objevné plavby

Po celou dobu novodobé historie byl pro Evropu důležitý obchod s ostatními kontinenty, v období středověku pak zejména s Asií. Amerika tehdy ještě nebyla pro Evropu objevena a objevné plavby do Afriky byly teprve v přípravné fázi. Hlavní roli v evropském obchodě hráli od nepaměti italští kupci, mezi nimiž vynikali zejména ti benátské. Evropský kontinent byl však kvůli sortimentu zboží, které byl schopen nabídnout, méněcenným obchodním partnerem ve srovnání s Asií, jejíž zboží bylo velmi pestré. Tento nedostatek se Evropané snažili kompenzovat obchodem s drahými kovy, které se však v Evropě nikdy ve velkém množství nenacházely. Bylo proto potřeba se vydat je hledat mimo evropský kontinent. Díky kontaktům s Araby se vědělo, že na africkém kontinentě je těchto kovů více než dostatek. Potřeba zlata a stříbra se tedy stala jedním z mnoha důvodů, proč vůbec „objevné plavby“ začaly.

Až do začátku XV. století byly k dispozici jen velmi jednoduché a nepřesné mapy, jejichž autory byli různí geografové. Na jejich obranu je však nutno dodat, že tyto nepřesnosti byly způsobeny nejen chabými znalostmi, které do té doby o Africe byly, ale také lživými informacemi, jenž jim Arabové podávali z důvodu obav, aby se Evropané do Afriky za zlatem nevydali.

Již od konce XII. století se objevují první pokusy vydat se prozkoumat nové kontinenty, jako byla např. výprava Marca Pola do Pekingu a také plavby dalších méně známých osobností. Za jakýsi mezník se považuje plavba bratří Vadina a Ugolina Vivaldiů,

kteřá v roce 1291 zdolala Gibraltarský průliv a vydala se do Atlantického oceánu podél afrického pobřeží směrem na jih. Když bratři zdolali mys zvaný Gozora, už o nich nikdo více neslyšel. Není však pochyb o tom, že plavba bratřů Vivaldiů je historickým mezníkem v objevných plavbách. Následovaly směle výpravy vydávající se poznávat neznámé ostrovy v Atlantiku. Je velmi zvláštní, že zemí zahajující první období mořeplaveb, bylo právě Portugalsko, které se vydalo prozkoumat břehy Afriky. Osvícený portugalský panovník Dinis roku 1317 uzavřel smlouvu s kupcem z Janova Manuelem Pessagnem, jež měl ve jménu Portugalska objevovat nová území. Italové hráli po celé trvání objevných plaveb důležitou roli. Neodmyslitelným faktorem portugalských mořeplaveb a objevných plaveb vůbec, bylo skončení reconquisty^[7] (v Portugalsku v roce 1248 a ve Španělsku v roce 1492), které uvolnilo ruce šlechtě a bylo nutno ji zaměstnat jiným úkolem. Není možné opomenout ani kruté řádění morové epidemie v Evropě ve XIV. století, jež zredukovalo evropské obyvatelstvo téměř o jednu třetinu. V důsledku nedostatku pracovní síly postihl Evropu hladomor, který navíc zhoršoval již tak vážnou situaci. Jedním z dalších důvodů pro zahájení objevných plaveb bylo tedy vyhledat nové obyvatelstvo, jež by se ujalo práce po zesnulých Evropanech. Již v roce 1415 zaútočilo portugalské vojsko na maurskou Ceutu. Dobytí Ceuty bylo důležitým mezníkem nejen pro portugalskou říši, ale pro celou Evropu. Portugalský král Jan I. poté, co zjistil, velikost kořisti, se rozhodl, že si z Ceuty udělá základnu pro své další výboje na africké území. Správně vydedukoval, že africká pobřežní města byla velmi bohatá. Nebylo však jednoduchým úkolem najít dobrovolníky ochotné v Ceutě trvale zůstat, natož pak guvernéra, který by základnu spravoval. Portugalci měli o africkém území mnoho mylných představ. Po mnoha pokusech o zdolání arabské blokády přišli s nápadem na řešení svého problému, a to přeplout vyprahlé území po moři a pak se rovnou vylodit u nalezišť zlata. Díky nedokonalým znalostem mapy to vypadalo jako velmi snadný úkol, jenž se však později do značné míry zkomplikoval. Vedoucí osobností se v tomto období stal princ Jindřich, podílející se již na dobytí Ceuty. Později se stal také „patronem“ portugalských objevných plaveb.

Na moři činil pro Portugalce nepřekonatelný problém mys Bojador. Podařilo se ho zdolat až v roce 1434. Tento počin byl velkou zásluhou prince Jindřicha, který vyslal na místo kapitána své osobní družiny Gila Eannese. Před jeho obeplutím se věřilo, že tam leží země, kde lidé nedokážou přežít. Jeho obeplutím byly tyto mýty pokořeny a byl zdolán další důležitý mezník v mořeplavbách, které byly posunuty do „sféry moderního experimentálního

---

[7]Znovudobývání Pyrenjského poloostrova od nadvlády Arabů. Tento proces trvá v období 718/722 – 1492.

výzkumu.“^[8]

Rychle postupující Portugalsko začalo značně znepokojovat Kastilii, jejíž obavy vyvrcholily rokem 1471, kdy se Portugalci dostali až do Guinejského zálivu. Napětí mezi zeměmi se každým rokem stupňovalo a pro válku stačila jen malá záminka, jíž poskytl portugalský král Alfons V. v roce 1475. Po několika letech bojů se nakonec ukázalo, že je válka pro obě země značně nevýhodná a celý spor byl vyřešen smlouvou z Alcaçovasu z roku 1479, v níž portugalský král uznal vládu Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského a zřekl se uplatňování svých domnělých nároků na Kastilii. Oba státy se zavázaly, že budou navzájem uznávat svou svrchovanost. Neopomněli také zmínit budoucnost již objevených Kanárských ostrovů, které stejně jako ostrovy Fernando Po a Annobón v Guinejském zálivu připadly legitimně Španělské koruně.^[9] Jen pro doplnění dodávám, že ostrovy Fernando Po a Annobón Španělé po čase sami opustili, protože neposkytovaly nerostné bohatství ani koření. Zmíněná smlouva je vůbec první svého druhu mezi dvěma velmocemi o rozdělení světa.

Neustálá expanze Osmanské říše a ochromení středozemního obchodu se negativně dotýkalo snad všech evropských zemí, což jen napomohlo podpoře smělých portugalských plánů objevit novou cestu do Indie a zbavit se tak arabské nadvlády v obchodě.

Tento plán se rozhodl zrealizovat Diogo Cão. V roce 1482 se vydal na plavbu do Indie. Ještě než se stačil z plavby vrátit, král osobně přijal Kryštofa Kolumba, Janovana, pobývajícího však už dlouhou dobu v Portugalsku. Kolumbus mu představil smělý plán na objevení nové cesty do Indie, nikoliv však cestu, kterou se Cão vydal. Chtěl plout na západ, čímž se jeho návrh lišil od většiny ostatních žadatelů o povolení k plavbě do Indie přes Afriku. Král Jan II. předal návrh matematické juntě, jež ho po dlouhých úvahách zamítla. Můžeme se dnes již jen dohadovat, zda byly důvodem zeměpisné nesrovnalosti v Kolumbových plánech či fakt, že Kolumbus představil svůj návrh portugalskému dvoru v dosti nevhodnou dobu. Portugalsko už tehdy obětovalo příliš mnoho na to, aby jejich plán na obeplutí Afriky a objevení nové obchodní cesty do Indie vyšel. Bylo již velmi nerozumné se obrátit a začít zcela od začátku. Na základě rozhodnutí portugalského krále se Kolumbus rozhodl o rok později, tedy v roce 1485, přestěhovat do Španělska. Trvalo dlouhé tři roky, než se Kolumbovi podařilo přednést svůj návrh Katolickým Veličenstvům. Výhodou Kolumba bylo, že tentokrát pravděpodobně přišel ve správný čas. Uběhlo téměř deset let od podpisu smlouvy z Alcaçovasu, kde získalo Španělsko velká práva na objevné plavby, ale dosud toho

---

^[8] JANÁČEK, J.: *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha: Panorama, 1992,39.

^[9] JANÁČEK, Op. cit.: str 76.

nijak nevyužilo. Kolumbův plán se setkal na jedné straně s velkým odporem a na druhé straně s obrovským nadšením. Bylo však jasné, že dosavadní zahraniční politika Katolických Veličenstev není dostačující a je potřeba začít dělat něco, aby mohli konkurovat stále silnějšímu Portugalsku. V roce 1488 byl Kolumbův plán konečně představen Katolickým králům a dále předložen juntě zabývající se námořními objevy. V Kolumbův prospěch hrál fakt, že byl v podstatě zběhem portugalské námořní školy a tak se předpokládalo, že si s sebou přinesl mnoho vědomostí. V jeho plánu byla však nalezena velká míra nesrovnalostí, a proto byl nakonec zamítnut. Kolumbus se však nevzdával a vyslal svého bratra vyjednávat do Anglie, kde však jednání také uvázla na mrtvém bodě. Díky opoře, kterou měl Kolumbus od samého počátku svého působení ve Španělsku v mniších z kláštera La Rabida, majících velký vliv na královský dvůr, bylo nakonec dohodnuto s Isabelou Kastilskou, že poté, co padne Granada, zavazuje se poskytnout Kolumbovi tři lodě pro realizaci jeho smělého plánu. Poslední Granadský emír Muhámmad XII., mezi křesťany známý jako Boabdil, odevzdal klíč od Alhambry 2. ledna 1492, což bylo impulsem pro Kolumba, aby se přihlásil o to, co mu bylo slíbeno. V důsledku jeho přehnaných požadavků, ze kterých nehodlal slevit, se však jednání protáhla až do 17. dubna 1492, kdy byla konečně dohoda uzavřena.

„ I odjel jsem z města Granady 12. května téhož roku 1492 v sobotu a odebral jsem se do vsi Palosu (andaluské město, západně od Cádizu), které je přístavem, kde jsem vyzbrojil tři lodě, k takovému podniku dobře vybavené...“^[10]napsal Kolumbus Katolickým Veličenstvům.

Město Palos bylo Kolumbovi důvěrně známé a měl tam mnoho přátel. Proto si ho také vybral jako výchozí základnu pro svou plavbu. Kolumbus měl k dispozici dle domluvy tři lodě. Problém nastal, když v Palosu začal verbovat posádku. Přestože obyvatelé Palosu byli zkušenými námořníky, on si vybral lupiče a piráty, díky čemuž jeho výprava vyvolávala značnou nedůvěru.

Zlom nastal, když se rozhodl vstoupit ke Kolumbovi do služby známý kapitán Alonso Pinzón, jenž se pyšnil velmi dobrou pověstí. Kolumbova výprava čítala pravděpodobně devadesát mužů. Podle jmen se zdá, že téměř všichni pocházeli z některé části Španělska, nejčastěji z Palosu, Mogueru a okolí. Výprava měla tedy v tomto směru etnický dost vyhraněný ráz. Kromě Kolumba se jako členové mužstva nalodili ještě dva další Italové...“^[11] Konečně 3. srpna 1492 se loďstvo vydalo na plavbu na Kanárské ostrovy, kde

---

^[10]JANÁČEK, J.: Op. cit.: str 136.

^[11]JANÁČEK, J.: Op. cit.: str 138.

se zdrželo až do 6. září. Nový svět byl objeven 12. října 1492. Pravděpodobně prvním místem, které uviděli, byl jeden z Bahamských ostrovů. 28. října se Kolumbus dostal ke břehům ostrova Kuba.

28. prosince začala výstavba první osady na půdě Nového světa na ostrově Española, která byla postavena jako základna pro ty, kteří se nevraceli s Kolumbem zpět a zůstali na ostrově. Pevnost je známá pod jménem Navidad. Kolumbus se na svou zpáteční cestu vydal na počátku ledna roku 1493.

Kolumbův objev rozpoutal novou diskuzi o rozdělení světa, což upravovala smlouva z Alcaçovasu. 4. května roku 1493 tak došlo k vydání buly Inter caetera, jenž stanovila hranice mezi koloniemi Portugalska a Španělska na 100 mil západně od Azorských a Kapverdských ostrovů s tím, že Španělsku připadla západní část.

Tato bula ovšem neuspokojila oba národy nadlouho, a tak se nakonec uchýlili k jednání mezi sebou. Mezi tím se už Kolumbus začal připravovat na svou druhou plavbu do Ameriky, kterou pomáhal organizovat dvorem určený sevillský kněz Juan de Fonseca.^[12] Tentokrát výprava vyplouvala z andaluského Cádizu 25. září 1493 a čítala celých sedmáct lodí, na které bylo v plánu nalodit 1500 mužů. Výpravy se zúčastnili muži z různých vrstev společnosti a při této výpravě již bylo mnohem hojněji zastoupeno také duchovenstvo.

Dne 3. listopadu 1493 doplula Kolumbova výprava k ostrovu Dominica a pak následovaly další ostrovy Malých Antil. 19. listopadu téhož roku bylo objeveno Portorico a tři dny poté se Kolumbus vrátil na Española. Když našel osadu Navidad v troskách, nechal vybudovat na severovýchodní části ostrova osadu Isabel, která plnila mimo jiné také administrativní funkci. Na jaře roku 1494 se Kolumbus vydal na další veledůležitou expedici na „Cibao“, na kterém se podle Ojedy^[13] nalézalo mnoho zlata. Nakonec dojel na Kubu, kterou zabral pro Španělsko a postupně se dostal až na Jamajku.

Když se vrátil zpět do Španělska, opět bez větších cenných důkazů, které by nasvědčovaly tomu, že se dostal do Asie, byl přijat velmi chladně a trvalo celý měsíc, než byl vyslyšen Katolickými Veličenstvy. Přesto se mu však podařilo získat souhlas pro svou třetí výpravu, jejíž příprava zabrala v důsledku komplikací všeho druhu mnoho času. Na svou předposlední výpravu se Kolumbus nakonec vypravil 30. května 1498 ze Sanlúcaru de Barrameda (Andalusie). Nejen že se vyskytly problémy s financováním, nájmem lodí a

---

^[12] Duchovní a politik, synovec sevillského arcibiskupa Alonsa I. de Fonseca. Narozen roku 1451 v Zamoře.

^[13] Španělský dobyvatel pocházející z Cuency, mimo jiné znám tím, že pojmenoval dnešní Venezuelu, když narazil na jezero Maracaibo.

sháněním zásob, ale ani námořníci se na třetí Kolumbovu výpravu nehrnuli. Proto byli do mužstva bráni i „amnestovaní zločinci s výjimkou kacířů, vrahů a sexuálních deviantů.“^[14] Dne 31. července 1498 narazila Kolumbova výprava na další ostrov, který byl pojmenován Trinidad a ze kterého bylo možné spatřit opravdovou pevninu (dnešní Venezuela). Kolumbus se dostal k ústí řeky Orinoko a byl přesvědčen, že tentokrát už opravdu doplul k pevnině, jak tomu nasvědčuje jeho zápis do deníku z 15. srpna 1498. Poté se vrátil zpět na *Españolu*, kde se situace nevyvíjela příliš dobře. Jeho bratr Bartoloměj soupeřil s Františkem Roldanem, jenž byl v čele povstání. Přestože se Kolumbus snažil situaci uklidnit, nepovedlo se mu to a španělská koruna tak došla k závěru, že je potřeba na *Españolu* vyslat někoho, kdo by situaci zmapoval a uklidnil.

V roce 1499 vyplula výprava Alonsa de Ojedy, které se mimo jiné zúčastnili také Juan de la Cosou a Amerigo Vespucci. Dodnes není úplně jasné, s jakým posláním se Ojeda na *Españolu* vydal. Během své plavby objevili pobřeží Guayany a postupně dopluli až ke břehu Venezuely, čímž se konečně dotkli amerického kontinentu. Na společné výpravě s Vicentem Yáñezem Pinzónem narazili na ostrovy Trinidad a Tobago, záliv Maracaibo a dostali se až k mysu La Vela, nacházející se v Kolumbii. Na zpáteční cestě poté Ojeda objevil ostrov Haiti.

Po Ojedovém návratu do Španělska bylo Katolickým Veličenstvům jasné, že je potřeba na *Españolu* vyslat někoho, komu by se podařilo konečně sjednat pořádek. 23. srpna 1500 doplula na *Españolu* výprava v čele s Franciscem de Bobadillou, který zatkl Kolumba spolu s jeho dvěma bratry a dopravil je do Španělska. Ti byli později osvobozeni a Kolumbus získal svolení pro svou čtvrtou a poslední plavbu na západ. Souběžně však probíhaly přípravy na plavbu Nicolase de Ovandy, jež byl v zájmu udržení klidu na *Españole* jmenován guvernérem.

Čtvrtá Kolumbova výprava se potýkala se stejnými problémy jako ta předchozí. Bylo téměř nemožné najmout námořníky. Kolumbovi se podařilo shromáždit celkem 120 mužů, povětšinou z Palosu a okolí. Na svou poslední cestu na západ vyplouvá Kolumbus 9. května 1502 a již 15. června objevuje Martinique. Poté se dostal do Kostariky a ke břehům Panamy, kde se jeho posádka potýkala s velkými problémy způsobenými krokodýly, žraloky atd. 23. června 1503 konečně připlouvá na Jamajku, kde uvízne díky katastrofálnímu stavu svých lodí a je nucen čekat až do roku 1504, než je zachráněn a dovezen zpět do Španělska.

V době Kolumbovy smrti (tedy v roce 1506) procházelo období španělských zámořských objevů krizí, která byla způsobena tím, že Španělé uvízli v Karibiku, kde nenašli

---

^[14]JANÁČEK, J.: *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha: Panorama, 1992, str. 222.

žádné cenné zboží. Ale již v roce 1509 došlo k obratu a na moře se vydala výprava v čele s Alonsem Ojedou a Juanem de la Cosou, kteří se dostali do Darienského zálivu, kde se výprava neúspěšně snažila čelit místním výbojným domorodcům. Na této výpravě byl přítomen mladý dobyvatel Francisco Pizarro.

Od roku 1510 přicházelo do Ameriky mnoho nadšených conquistadorů, ale průzkum šel velmi pomalu. Dokončoval se proces objevování Karibských ostrovů a postupně se zájem začal přesouvat směrem na pevninu do Střední Ameriky, kde bylo postupně založeno hned několik měst (Nombre de Dios, San Miguel a San Sebastian (1509-1510)). Administrativní centra byla dvě. Jedno zůstalo na ostrovech a druhé bylo vybudováno v Darienském zálivu.

Trvalo téměř dalších deset let, než se Hernán Cortés rozhodl 18. února 1519 vyplout z Kuby a doplout do Mexického zálivu, ze kterého se poté vydal dobýt aztéckou říši. Výpravu zakončil v roce 1525.

Cortés vyvolal mezi conquistadory doslova objevitelskou horečku a objevování Ameriky nabralo na rychlosti a intenzitě. V roce 1524 pod vedením Gonzala Jimenése de Quesady začalo dobývání dnešní Kolumbie a byla založena kolonie nesoucí název Nová Granada.

Roku 1531 se vydal Pizarro dobývat Peru a na své cestě založil v roce 1532 město Tumbes. O rok později získal Cuzco a v roce 1535 založil dobyvatel slavné město Lima.

Již v roce 1535 je zorganizována výprava do Argentiny, která měla potvrdit možnost suchozemské cesty do Peru. O dva roky později bylo založeno město Asunción, které vydrželo nápor domorodců na rozdíl od Buenos Aires, poprvé založeného v roce 1541 a poté opakovaně v roce 1580.

Na konci XVI. století byla většina území Latinské Ameriky již pod kontrolou Španělů. Existovala však marginální území, z nichž některá se nepodařilo Španělům získat pod svou nadvládu ještě dlouhou dobu.

2.2. Situace uvnitř „Španělského království“ v dobách před a během conquesty^[15]

Období XV. století je pro celý Pyrenejský poloostrov a hlavně pro Kastilské království stoletím velkých politických zmatků. Když v královstvích Alfonse X. a Jaimeho I. odeznívá *reconquista*, na síle nabývají boje o trůn a intriky proti monarchům. Šlechta se pro sebe snaží

[¹⁵] Dobývání amerického kontinentu.

získat stále více moci a privilegií. Kastilský král, stejně jako jeho švagr, král Portugalska, se v této situaci cítí bezradně. Vzhledem k vnitřním sporům sužujícím Pyrenejský poloostrov bylo prakticky nemožné pomýšlet na jednotné Španělsko. Této situaci však předcházejí důležité události, ke kterým se nyní jen stručně vrátím.

Poté, co se na počátku V. století začínají stahovat mračna nad římskou Hispánií, pronikají na Pyrenejský poloostrov germánské kmeny, z nichž nejvýznamnější byli Vizigóti. Tito se od pádu západofřímské říše v roce 476 usadili na Pyrenejském poloostrově a pokusili si jej podrobit. Během VI. a VII. století se jim opravdu podařilo dobýt západ poloostrova a celou Andalusii. Vnitřní neshody mezi nástupci trůnu na počátku VIII. století měly však za následek vpád Arabů v čele s Tárikem v roce 711. Tárikovi a jeho vojsku se podařilo během několika málo let dobýt skoro celý Pyrenejský poloostrov. Rozhodující bitva, která dost možná rozhodla o historii celé Evropy, se udála v roce 732. Postup arabských vojsk byl zastaven a vojska byla zatlačena definitivně zpět za Pyreneje. Reconquista celého poloostrova už však nepostupovala tak rychle a trvalo celých sedm století, než se podařilo Araby z Pyrenejského poloostrova definitivně vyhnat.

Díky tomu, že v mnoha částech Španělska žili společně po sedm století vedle sebe evropští křesťané a arabští muslimové, vývoj španělské kultury v období středověku je poněkud jiný než v ostatních evropských zemích. Arabská invaze velmi silně ovlivnila nejen kulturu, architekturu a další složky lidského života, ale také ovlivnila „španělský jazyk“. Dnešní španělština čítá na 4000 slov arabského původu.

Nedlouho po vpádu Arabů se začíná formovat Aragonské hrabství, které bylo od roku 1035 bráno jako samostatné Aragonské království. Od devátého století se také utváří Navarrské království. Ve dvanáctém století se pak barcelonskému vévodovi podaří spojit Aragonii a Katalánii.

V polovině XII. století už existovalo na poloostrově pět nezávislých křesťanských království a to Portugalsko, Kastilie, León, Aragonie a Navarra.^[16] O sto let později, v roce 1230, se podařilo králi Ferdinandovi III. Svatému spojit Kastilii a León v jedno království, což významně přispělo k reconquistě Pyrenejského poloostrova. Kastilii se v průběhu XIII. století podařilo získat Córdoba a Sevillu a jejich sousedovi aragonskému králi Jaimemu I. Mallorcu a Valencii. Od druhé poloviny XIII. století zůstává už jen ostrůvek arabské moci, držící se v tzv. Granadském emirátu. V důsledku vnitřních problémů „španělské říše“,

---

[16] CHALUPA, J.: *Španělsko*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2010, 51.

diplomacii granadských emírů a značným poplatkům, které odváděli křesťanské části Španělské říše, se Arabové v Granadě udrželi až do roku 1492. 2. ledna předal poslední granadský emír Boabdil Katolickým Veličenstvům symbolický klíč od Alhambry a cestě do Ameriky už nic nebránilo.

Španělský středověk byl velmi charakteristický boji šlechty o moc a o peníze. Křesťanská království byla sužována neustálými nástupnickými boji a občanskými válkami. Relativní uklidnění situace přišlo až s Katolickými Veličenstvy.

Kastilie se nacházela po smrti krále Jindřicha IV. v dynastické krizi a boj o moc tehdy svedly dvě ženy. Králova sestra Isabela, podporovaná Aragonským královstvím (protože byla již od roku 1469 provdaná za prince Ferdinanda) a jeho dcera Juana, podporovaná portugalským králem Alfonsem V. V roce 1476 byla svedena rozhodující bitva u Toro, v níž byla vojska Juany poražena a Isabela získala trůn. Roku 1479 zemřel aragonský král Juan II. a tak se aragonský trůn uvolnil pro Ferdinanda, který se stal Ferdinandem II. aragonským. Tímto činem se Kastilské a Aragonské království spojila v personální unii.

Katolická Veličenstva se snažila vyřešit neutěšenou situaci v království a zabránit šlechtě v rozkrádání majetku, a proto byla založena celá řada nových institucí, které byly znakem moderního státu.

Zahraniční politika, pomineme - li objevení Ameriky v roce 1492, byla ve znamení aragonského nepřátelství k Francii a expanzí do Středomoří. Na počátku XVI. století měl Ferdinand pod svou kontrolou Sardinii, Sicílii a jižní polovinu Itálie.

Když v roce 1504 Isabela zemřela, jejím nástupcem se stal manžel Ferdinand, kterému se ještě pár let před smrtí podařila anexe Navarrského království.

Katoličtí králové se významně zasadili o dnešní podobu jednotného a moderního Španělska.

3. Jazyková politika

Již od prvního setkání Kolumbovy výpravy s domorodci 12. října 1492 bylo Kolumbovi jasné, že je zapotřebí překladatelů, kteří by zprostředkovali tok informací mezi oběma stranami. Již na Kolumbově první výpravě byli přítomní dva překladatelé, Rodrigo de Jerez mající pravděpodobně zkušenosti s cestou do Guiney a Luis de Torrés, jenž díky svému židovskému původu ovládal hebrejštinu, caldeo a zčásti arabštinu. Nicméně žádný z těchto faktů nepřipravil překladatele na skutečnost, s níž se setkali na novém kontinentě, a proto komunikace mezi Kolumbovou výpravou a indiány se realizovala pomocí gest a jazyka těla. Kolumbus se rozhodl situaci vyřešit zajetím sedmi indiánů, které vzal s sebou zpět do Kastilie, aby se „*naučili našemu jazyku*“.^[17] Před svým odjezdem zpět do Evropy vybral ze své posádky třicetdevět mužů, jenž zůstali v pevnosti Navidad a položili tak první základy španělštiny v Americe. Tuto teorii podporuje fakt, že po Kolumbově návratu do Ameriky místní obyvatelé již ovládali některá základní španělská slovíčka, např. „*mýdlo, košile, ...*“ (Frago Gracia, str. 72) Od počátku dobývání Ameriky se nejednalo jen o získávání nových území, ale jedním z hlavních úloh Španělské koruny bylo také obrácení původních obyvatel na víru svaté církve. Papež udělil Katolickým Veličenstvům tzv. Královský patronát (Patronato Regio), kterým jim svěřil kontrolu nad procesem pokřesťanštění v Americe. Zpočátku byl tento proces realizován tlakem na indiány a nezdědky doprovázen násilím. Tyto praktiky vzbuzovaly vášnivé debaty nejen ve Španělsku. Z dlouhých diskusí vyplynul závěr, že není možné indiány nutit ke změně víry,

„*Není správné, abychom z nich udělali křesťany násilím.*“^[18]

ale naopak bylo potřeba je přesvědčit, což byl úkol dosti nesnadný, uvědomíme-li si, že kněží a indiáni mluvili velmi odlišnými jazyky.

Pohispánštění obyvatelstva mělo být od počátku zprostředkováno pomocí všelijakých institucí, avšak tento proces mohl trvat staletí. Vzhledem k výbojnosti indiánů a nebezpečnosti situace vznikla snaha pokusit se uskutečnit tento projekt co nejrychleji. Nejlepším nástrojem byl společný jazyk, tedy jazyk kastilský.

Katolická Veličenstva vyslala hned ve druhé Kolumbově výpravě otce Boyla, který se

---

[17] Citováno v FRAGO GRACIA, FIGUEROA, F.: *El español de América*. 2a ed., corr. y aum. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003, 70.

[18] Citováno Fray Bartolomé de Olmedo v FRAGO GRACIA, FIGUEROA, M.F.: *El español de América*. 2a ed., corr. y aum. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003, 80.

měl pokusit o „předávání svaté víry v našem (kastilském) jazyce.“(Frago Gracia, str. 76) Již v roce 1503 byla vydána první královská vyhláška upravující pohispanšťování:

„My, Královská Veličenstva, vysíláme našeho vyslance, který v každé ze zmíněných oblastí zbuduje dům vedle kostela, v němž se budou scházet všechny děti daného kmene dvakrát denně, aby je pověřený kaplan učil číst a psát.“^[19] (Frago Graica, str. 198)

Otec Boyle informoval v roce 1504 Katolická Veličenstva, že proces jde vzhledem k neznalosti indiánských jazyků velmi pomalu.

Další nařízení bylo vydáno až po deseti letech, tedy v roce 1513. Psalo se v něm, že všechny děti náčelníků při dovršení třináctého roku musí být svěřeny františkánům, kteří je budou učit číst a psát a také je učit gramatiku a latinským uměním podle základních parametrů dle Nebrijy. Od čehož si Katoličtí králové slibovali, že až se stanou tyto děti vládci, předají své znalosti svým poddaným a budou od nich vyžadovat stejný stupeň kultury. Ovšem dodržování v praxi nebylo snadné.

O tři roky později bylo vydáno další nařízení:

„Aby v každém kostele byl kostelník (...), který bude učit děti číst a psát, (...) hlavně potomky náčelníků a významných hodnostářů. Zároveň je naučí mluvit kastilsky a tímto způsobem také spoluprací se všemi náčelníky. Jejich úkolem poté bude předat své znalosti ostatním indiánům z vesnice. Prikazují, že v každé oblasti musí být budova školy, aby se děti indiánů, a to zejména náčelníků a ostatních bohatých, učili číst, psát a mluvit kastilsky, tak jak Její Veličenstvo nařizuje.“^[20] (Frago Gracia, str. 199)

Výsledky byly velmi podobné těm předchozím. Největším problémem byl společný jazyk. Misionářům navíc připadalo neuskutečnitelné naučit indiány kastilštině. Bratr Rodrigo de la Cruz v roce 1550 prohlásil, že je nemožné, aby vůbec kdy mluvili kastilsky, a pokud se

---

^[19] Text v originále: „Nosotros mandamos al dicho nuestro Gobernador que luego haga hacer en cada una de las dichas poblaciones y junto con las dichas iglesias una casa en que todos los niños que hubiere en cada una de las dichoas poblaciones, se junten cada día dos veces, para que allí el dicho capellán los muestre a leer y a escribir.“

^[20]Text v originále: „Qué haya un sacristán (...) que muestre a los niños leer y escribir (...) especialmente a los hijos de los caciques e de los otros principales del pueblo, e así mismo les muestren a hablar romance castellano y ase de trabajar con todos los caciques e yndios quanto fuere posible que hablen castellano (...) Ordeno y mando que en cada repartimiento haya casa de escuela, para que los muchachos, especialemnte los hijos de los caciques, principales y demás ricos, se enseñen a leer y escribir y hablar la lengua castellana como Su Majestad lo manda.“

tak stane, úroveň jejich kastilštiny bude hodně špatná.^[21] 8. září 1551 píše bratr Juan de Mansilla,:

„Je nás příliš málo na to, abychom naučili indiány jazyk Kastilie. Oni jím mluvit nechtějí. Jednodušší by bylo zvolit jako obecný jazyk ten mexický. Je mnohem obecnější a mají v něm zálibu. Navíc je v tomto jazyce napsána nauka a kázání a umění a slovíčka.“^{[22][23]}

30. září 1558 zažádal místokrál Luis de Velasco Filipa II., aby byla vybudována v Guadalajaře škola, kde by se scházeli mladí indiáni ze všech regionů a učili se jazyku náhuatlu.

Na základě pozorování učitelů působících na území Nového světa se došlo k závěru, že je potřeba, aby se stanovil jeden převažující indiánský jazyk na každém území, což mělo zabránit přílišné jazykové diverzitě a zároveň pomoci indiánům dorozumět se s misionáři. Přece jen jim bylo bližší naučit se indiánský jazyk nežli kastilský, který fungoval na naprosto odlišných principech.

V roce 1565 byla vydána vyhláška biskupem Nového Španělska, příkazující, že do Nového světa mohou být vysíláni pouze bratři, kteří ovládají indiánský jazyk daného regionu.^[24]

19. září 1580 vydal Filip II. královský dekret nařizující, aby na univerzitách v Limě a v Mexiku a ve městech, kde se nacházely královské audience, byly zřízeny katedry obecných indiánských jazyků. Bratr, který by tento jazyk neovládal, nesmí dostat licenci.“ (Rosenblat, str. 84) Limský koncil v roce 1583 dokonce nařídil modlitby a hodiny náboženství v oficiálním jazyce Cuzca a aimarštině.

Touto jazykovou politikou se však začal vytvářet velmi vážný problém neznalosti kastilštiny a propasti mezi původním obyvatelstvem a dobyvateli. Jazyky, které se v té době vyučovaly ve školách, byly jazyky indiánské a latina. Bratrové neměli velký zájem na tom učit indiány kastilsky, protože se tak zvětšoval jejich vliv na obě strany. Stávali se z nich

---

[21] Viz v FRAGO GRACIA, FIGUEROA, M. F.: *El español de América*. 2a ed., corr. y aum. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.

[22] Citováno v ROSENBLAT, Á., FIGUEROA, M.F.: *Estudios sobre el español de América*. 1a. ed. en M. A. Caracas, Venezuela: Monte Avila, 1990, 83.

[23] Text v originále: "Somos muy pocos para enseñar la lengua de Castilla a indios. Ellos no quieren hablalla. Mejor sería hacer general la mexicana, que es harto general y le tienen afición, y en ella hay escrito doctrina y sermones y arte y vocabulario."

[24] Viz v FRAGO GRACIA, FIGUEROA, M.F.: *El español de América*. 2a ed., corr. y aum. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.

nepostradatelní prostředníci. V roce 1550 píše Inca Garcilaso, že 29 let po conquistě zná pouze dva další indiány, kteří by byli schopni obstojně psát a číst kastilsky. (Rosenblat, str. 89) Tato situace znepokojovala španělského krále Karla V., který si byl vědom vážnosti situace a v roce 1550 vydal Královský dekret z Valladolidu, ve kterém kladl důraz na výuku kastilštiny:

„Jedna z nejdůležitějších věcí, které si My přejeme pro dobro těchto zemí, je záchrana a vzdělávání a konverze na naši svatou víru katolickou, stejně jako aby přijali naše zákony a adoptovali naše dobré návyky; a aby toto všechno bylo možno zrealizovat, je důležité dát těmto lidem řád, a to tím způsobem, že budou učeni kastilskému jazyku, protože ovládající tento jazyk, bude jednodušší je vychovávat dle svatého evangelia a snáze dosáhnou toho, co jim po právu náleží.“^[25] (Rosenblat, str. 91)

V roce 1586 se učitel Domingo de Almeida obrátil na Filipa II. s tím, že indiánský jazyk je naprosto nevhodný a nedostačující pro šíření katolické víry a stejně tak i pro komunikaci, protože oni si sami mezi sebou nerozumí. Žádal Filipa II., aby vydal nařízení vyučovat indiány kastilštině. (Rosenblat, str. 92)

Reakcí na Almeidův požadavek byla královská vyhláška Filipa II., ve které nařizuje výuku kastilského jazyka, i když mírumilovnou formou.

„Protože jsme zjistili, že ani v tom nejperfektnějším indiánském jazyce není možné náležitě vysvětlit tajemství katolické víry, díky čemuž je vykládána nepřesně. A že i přestože jsou založeny katedry indiánský jazyků, kde jsou vzdělávání bratři, kteří mají předávat katolickou víru indiánům, jejich znalost je nedostačující, vzhledem k velké diverzitě indiánských jazyků. Řešením těchto problémů by bylo zavést kastilský jazyk jako obecný. Prikazuji Vám, abyste tak činili co nejšetrnější cestou, aby byl tento krok pro indiány co možná nejjednodušší. V každé vesnici bude učitel, který se bude věnovat vyučování indiánů kastilskému jazyku, k čemuž se indiáni dobrovolně rozhodnou. Tuto úlohu by mohl velmi

---

[²⁵]Text v originále: „Como una de las principales cosas que Nos deseamos para el bien de esa tierra es la salvación e instrucción y conversión a nuestra Santa Fe Católica de los naturales della, y que también tomen nuestra policía y buenas costumbres; y así tratando de los medios que apra este fin se podrían tener, ha parecido que uno dellos y el más principal sería dar orden cómo a esas gentes se les enseñase nuestra lengua castellana, porque sabida ésta, con más facilidad podrían ser doctrinados en las cosas del Santo Evangelio y conseguir todo lo demás que les conviene para su manera de vivir.”

dobře plnit kostelník. Stejně mějte na paměti, že tuto činnost nemohou vykonávat osoby, které by byly neznalé indiánských jazyků. (...). “[²⁶] (Rosenblat, str. 93)

V roce 1636 bylo dokonce vydáno nařízení, že žádný indián nemůže plnit funkci starosty (alcalde) ani hlavního vládce (regidor), aniž by ovládal kastilský jazyk.

V roce 1681 bylo vydáno všech doposud vyšlých 28 nařízení. Rok nato byly sepsány další, jenž se týkaly zakládání škol, kde se bude vyučovat kastilština, která je jediným možným způsobem začlenění indiánů do společnosti.

Pokastilšťování vyvrcholí v roce 1770 nařízením z Aranjuezu, kde se píše:

„(...) Ať jsou konečně vyhubeny indiánské jazyky a celé území jednotně mluví jen a pouze kastilským jazykem (...) “[²⁷]

V této fázi conquisty již bylo pozdě na tak obrovský nátlak na indiány a díky mnoha dalším faktorům nakonec tento proces vyvrcholil v samostatnost amerických republik. Jako důkaz toho, že se tento projekt zcela nezdařil, je možno uvést fakt, že ještě v roce 1910 byly v Mexiku téměř 2 miliony [²⁸] obyvatel, kteří neuměli španělsky.

[²⁶] Text v originále: “Porque se ha entendido que en la mejor y más perfecta lengua de los indios no se pueden explicar bien, ni con su propiedad, los misterios de la fe, sino con grandes abusiones [el testo dice absonos] e imperfecciones, y que aunque están fundadas cátedras dodne sean enseñados los sacerdotes que hubieren de doctrinar a los indios, no es remedio bastante, por ser grande la variedad de las lenguas, y que lo sería introducir la castellana como más común y capaz, os mando que con la mejor orden que se pudiere y que a los indios sea de menos molestia, y sin costa suya, hagáis poner maestros para los que voluntariamente quisieren aprender la lengua castellana, que esto parece podrían hacer bien los sacristanes, así como en estos Reinos, en las aldeas, enseñan a leer y escribir y la doctrina. Y asimismo tendréis cmuy particular cuidado de procurar se guarde lo que está mandado cerca de que no se provean los curatos si no fuere en personas que sepan muy bien la lengua de los indios que hubieren de enseñar; que ésta, como cosa de tanta obligación y escrúpulo, es la que principalmente os encargo, por lo que toca a la buena instrucción y cristianidad de los indios...”

[²⁷] Viz v FRAGO GRACIA, FIGUEROA, J. a A.. *El español de América*. 2a ed., corr. y aum. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.

[²⁸] Viz v ROSENBLAT, Á. FIGUEROA, M.F.: *Estudios sobre el español de América*. 1a. ed. en M. A. Caracas, Venezuela: Monte Avila, 1990.

4. Jazykové teorie a jejich obhájci

Polemika na téma, z čeho se vyvinula americká španělština, nebo co vlastně bylo jejím základem v období, kdy se začala utvářet, má své počátky již v XVII. století. Hned v úvodu se nabízí dvě důležité otázky, které je potřeba zodpovědět ještě před tím, než se pustíme do studia toho, co tedy dalo základ americké španělštině. Ta první zní: Co to vůbec americká španělština je? Odpověď je velmi komplikovaná a její uspokojivé zodpovězení by vydalo na samostatnou diplomovou práci. Pokusím se však ve stručnosti shrnout nejdůležitější body. Většinou je výraz americká španělština používán jako kontrast ke španělštině evropské. Ale například Pedro Henríquez Ureña již v roce 1932 poukázal na to, že není možné mluvit o jednom jediném celku, ale je potřeba ho rozdělit do několika podcelků.^[29] Lope Blanch se k danému problému vyjádřil následovně: „Španělský jazyk je pořád lingvistickým komunikačním systémem dvaceti národů, přesto však konkrétní rozdíly – lexikální, fonetické a v menším měřítku také morfosyntaktické komplikují jeho užívání. Právě kvůli těmto velkým odlišnostem mezi nimi je nemožné vytvořit dvě nadřazené skupiny jako je španělská a americká, protože mezi některými variantami v Americe jsou větší rozdíly než mezi „americkou španělštinou“ a evropskou.“^{[30][31]}

Přes všechna tato fakta existují určité jednotící znaky, jež vykazují všechny varianty amerického kontinentu nebo přinejmenším převažují ve velké většině z nich. Z fonetického hlediska je to *seseo*, velmi rozšířené *yeísmo*, aspirace koncového „s“, či různé realizace „r“ a „l“. Co se týče oblasti morfosyntaktické je potřeba zmínit používání minulých časů, jiné užívání určitých předložek, nadměrné užívání deminutiv a jiné.

Odpovědí na to, co je americká španělština, by mohlo být podle Maríi Beatriz Fontanelly de Weinberg, že je to „entita, kterou je možné definovat geograficky a historicky, je to lingvistický systém sdílející stejnou historii.“^[32] Na rozdíl od Pyrenejského poloostrova, kde trvalo několik století než se španělský jazyk rozšířil a stal se oficiálním jazykem Španělského království, byl do Ameriky dovážen po období přibližně jednoho století španělskými dobyvateli.

Vzhledem k tomu, že dobývání Ameriky trvalo několik desítek let nabízí se otázka,

---

[29] K tématu viz MORENO DE ALBA, J. G.: *El español en América*. 3. ed. México: Fondo de Cultura Económica, 2001.

[30] FONTANELLA DE WEINBERG, M. B. *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 14.

[31] K tématu viz též LOPE BLANCH, J. M. *Ensayos sobre el español de América*. 1. ed. México, D.F.: Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Filológicas, 1993.

[32] FONTANELLA DE WEINBERG, Op. cit.: 15.

keré období je tím nejdůležitějším pro formování latinskoamerické španělštiny. Není možné jednoznačně označit období, jehož konec by znamenal, že americká španělština již byla vytvořena. Existují různé názory. Většina lingvistů považuje za nejdůležitější hned to první, tj. od roku 1492 až do roku 1519, protože první kontakt s jazykem je zásadní.

Problémem však je, že tomu tak může být jen pro určitou část Nového světa. Je potřeba mít stále na paměti, že expedice v čele s Franciscem Pizarrem se vydala do Peru až v roce 1531, kdy už by tedy základ pro americkou španělštinu měl být vytvořen. Podle španělského lingvisty Antonia Garrida Domíngueze je potřeba považovat za období formování americké španělštiny léta 1492 až 1600. „V roce 1600 můžeme považovat americký jazyk za plně vytvořený.“^[33]

Dle mého názoru je těžké stanovit přesně období, kdy se jazyk utvářel, protože jazyk se vyvíjí stále. Nicméně proto, aby získal své charakteristické prvky, jež ho odlišují od evropské španělštiny je, dle mého názoru, zásadní první období, tedy léta 1492 – 1519. Část Nového světa nebyla sice ještě osídlena, ale většina dobytých území před svou expedicí do Peru již měla mnoho dalších zkušeností z jiných výprav a pobývala nějaký čas na základně Španělů v Novém světě a v Karibiku. Zde v té době již byl charakteristický jazyk utvořen. S určitostí je možné předpokládat, že se dobytí, i když jejich původ nebyl andaluský, nechali ovlivnit mlouvou, jakou se tehdy v Antilách mluvilo. Ze své vlastní jazykové zkušenosti vím, že člověk se velmi snadno přizpůsobí novému prostředí.

Amado Alonso píše, že rozhodující byla právě první léta conquisty, kdy se španělština usazovala v Americe „taková, jaká byla“, protože dobytí velkých území dříve pobývali v Antilách a už hovořili jakýmsi americkým dialektem, který se pak spolu s nimi šířil dále. Kolonizátoři přicházející nově ze Španělska, se v Americe již setkávali s americkou španělštinou, které se přizpůsobili.“^[34]

---

^[33] DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 13.

^[34] BOYD-BOWMAN, P.: *Índice geobiográfico de cuarenta mil pobladores españoles de América en el siglo XVI, Tomo 1493 – 1519*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1964, X.

Nejranější zmínka na dané téma pochází již ze XVII. století od biskupa Lucase Fernández de Piedrahita, který se ve svém díle *Historia general de las conquistas del Nuevo Reino de Granada* z roku 1668 vyjadřuje k jazyku v Novém světě.

„(...) místní domorodci, špatně disciplinovaní v čistotě španělského jazyka, obecně ho vyslovují se stejnými zlovyky, které mají lidé z pobřeží Andaluzie (...)“^[35]

Výjimkou však podle biskupa byli obyvatelé ze Santa Fé de Bogota, kteří „mluví španělským jazykem s větší čistotou než všichni ostatní indiáni dohromady“. ^[36]

V průběhu XVIII. století jsou charakteristické prvky americké španělštiny přiřazovány právě andaluské španělštině, a to nejen díky podobnosti fonetické, ale také v oblasti lexikální. Tyto myšlenky byly navíc podpořeny faktem, že Sevilla a Cádiz byly nejdůležitějšími přístavy pro plavbu do Ameriky. V XVIII. století se nechává slyšet jistý cizinec, který navštívil oblast Ria de la Plata: „Neexistuje jiný kraj, který by svými zvyky a návyky připomínal tolik andaluské přístavy Pyrenejského poloostrova, oděv, jazyk a zlovyky jsou téměř identické.“^[37]

Ve druhé polovině XIX. století přichází Ascoli se svou teorií o expanzi latiny a poskytuje tak v Evropě půdu pro polemiky všeho typu. Říká, že osud latiny je velmi podobný osudu španělštiny. Latina se šířila do mnoha míst Evropy a je tedy možné, že španělština bude mít stejný konec jako latina.

Úplně prvním lingvistou, který se pokusil se svými chilskými studii popsat fonetický systém určitého amerického dialektu, byl Rodolfo Lenz. Na přelomu XIX. a XX. století se začaly objevovat diskuze na téma, zda andaluská španělština opravdu sehrála tak důležitou roli při utváření americké španělštiny. Plamennou polemiku otevřel slavný článek Maxe Leopolda Wagnera publikovaný v roce 1920, v němž se zamýšlí právě nad původem americké španělštiny.

Vášnivě diskuse, které se vedly na téma původu, trvají již více než dvě stě let, během kterých se různí lingvisté zamýšleli nejen nad andaluským původem, ale snažili se také dokázat, že americká španělština má určité prvky archaické, regionální, neologické a vulgární, a že do určité míry funguje jako konzervant archaické španělštiny.

---

^[35] NOLL, V., ZIMMERMANN, K., NEUMANN-HOLZSCHUH, I.: *El español en América: aspectos teóricos, particularidades, contactos*. Madrid: Iberoamericana, 2005,95.

^[36] BUESA OLIVER, T., ENGUITA UTRILLA, J. M.. *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE,1992,232.

^[37] FONTANELLA DE WEINBERG, M. B. *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 32.

K regionalismům v americké španělštině se vyjadřuje také Cuervo: „Je normální, že když Ameriku objevili obyvatelé všech regionů, tak je možné slyšet v Americe nejrůznější regionalismy, ale je také dobře známá převaha Andalusanů v prvních obdobích conquisty, kteří nepochybně zanechali velkou stopu na americké španělštině.“^[38] Podle A. G. Domíngueze a mnoha dalších, jako třeba Alonso Amado, byla španělština, jež byla dovezena do Ameriky přesně ta, jíž se mluvilo na konci XVI. století. Nicméně, „regionální původ dobyvatelů a otroků ovlivnil do značné míry její formování.“^[39] Ovšem je potřeba mít na paměti, že ne všechny regiony byly vystaveny stejnému vlivu Andalusanů. „Atlantická španělština není uniformní, ale její početné varianty mají několik společných rysů, které ji odlišují od evropské a tyto rysy měly svůj původ v západní Andalusii.“^[40]

Teorie, že to byl právě andaluský region, který hrál prim při tvorbě americké varianty španělštiny, podporuje také oblast lexika. „Hojná přítomnost lexikálních andalucismů je rozumným důkazem toho, že charakteristické rysy americké španělštiny vděčí za svůj původ opravdu andaluskému dialektu. Jednoduše řečeno není pochyb o vztahu mezi Amerikou a Andalusií, a to zejména v oblasti nížin.“^[41]

Dalo by se říci, že existují tři teorie o původu americké španělštiny. Již zmiňovaný lingvista Rodolfo Lenz podpořil svým zkoumáním chilské španělštiny teorií substrátu. Nejdůležitějším faktorem pro tvorbu americké španělštiny, podle této teorie, byl substrátový jazyk, s nímž koexistovala španělština na jednom území. V případě studií Rodolfa Lenze byla tímto substrátovým jazykem araukánština, které chilská španělština dle některých lingvistů vděčí za své aspirované /s/. Ovšem Lenz nebyl jediným zastáncem této teorie. Také Ángel Rosenblat s touto teorií souhlasil. „Od roku 1492 indiánské jazyky inkorporovaly do naší americké španělštiny mnoho elementů, jako intonace, výslovnostní rysy, přípony, názvy fauny, flory, každodenního života i spirituálního života a v bilingvních regionech dokonce syntaktické modely.“^[42] Rosenblat také souhlasil s rozdělením na *tierras altas* a *bajas*^[43],

---

[38] BUESA OLIVER, T., ENGUITA UTRILLA, J. M.. *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 191.

[39] DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 41.

[40] BUESA OLIVER, T., ENGUITA UTRILLA, J. M.. *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 194.

[41] BUESA OLIVER, T., ENGUITA UTRILLA, J. M.. *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 196.

[42] FONTANELLA DE WEINBERG, M. B. *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 27.

[43] Geografické rozdělení regionu podle nadmořské výšky a dostupnosti. Tierras altas – neseadno dostupné horní oblasti, tierras bajas – přímořské oblasti.

přičemž *tierras altas* pro něj znamenají „rozlehlý zástup pohoří, které se rozkládají od Mexika přes Kordillery Střední Ameriky, And Jižní Ameriky až k severu Argentiny. Zatímco *tierras bajas* jsou rozsáhlé pobřežní regiony a nížiny, které je prodlužují. Obě oblasti mají výslovnost odpovídající různorodým přírodním podmínkám, *tierras bajas* odpovídají podmínkám v antilské oblasti a *tierras altas* naopak korespondují Mexické náhorní plošině.“^[44] Rosenblat přisuzuje zesílení konsonantů v *tierras altas* vlivu indiánských jazyků.^[45] Proti Rosenblatově teorii se postavil Alonso Amado, který oponoval, že je potřeba znát celý historický a demografický proces daného regionu, aby bylo možno studovat vliv substrátu či adstrátu. Alonso však nebyl zdaleka jediným odpůrcem této teorie. Mezi další můžeme zařadit například Bertila Mamberga, který tvrdí, že vliv indiánských jazyků není příliš důležitý, vyjímaje případ Paraguaye, kde oba jazyky společně koexistovaly. V mnoha případech není způsobeno zjednodušování jazyka vlivem indiánských jazyků, ale zjednodušováním vnitřního systému. Ovšem u některých fenoménů, které nemají vysvětlení ve španělštině, ho lze najít v indiánských jazycích. Mezi další zastánce této teorie patřili mimo Rosenblata a Lenze také, Berta Vidal de Battini, Meyer-Lübke či Mourin a v pozdějším období částečně i Amado Alonso, který pronesl, že „indiánský vliv na intonaci v Chile a v ostatních částech Ameriky je jistý.“^[46] Mezi mnoho jiných odpůrců je možné zařadit také Juana Lope Blanche, který tvrdí, že „vliv amerindických jazyků na fonetiku americké španělštiny je velmi malý a ve fonologii se blíží prakticky nule. Co se týče toho prvního, viděl bych vliv v andaluské mluvě (...). Sevilla by měla být viděna ne jako prodloužení Madridu, ale v kontrastu k Madridu. (...) Novinky přicházely na americké pobřeží v ústech námořníků andaluského původu, kterých byl hojný počet a v těchto pobřežních regionech, vzdálených od vzdělaných měst místokráľů, zapouštěly kořeny lidové a vulgární andalucismy, které do vnitrozemí ani nepronikly nebo byly odmítnuty silnou tradicí vzdělanosti.“^[47]

Druhá teorie, která měla mnoho zastánců stejně jako odpůrců byla ta, že základ americké španělštiny tvoří andaluský dialekt.

Poslední teorie, kterou zastával zejména Pedro Henriquez Ureña, se zakládá na náhodnosti vývoje podobností mezi americkou a evropskou španělštinou. Těmto teoriím a

---

[44] LOPE BLANCH, J. M.: *Ensayos sobre el español de América*. 1. ed. México, D.F.: Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Filológicas, 1993, 43.

[45] LOPE BLANCH, J. M.: *Ensayos sobre el español de América*. 1. ed. México, D.F.: Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Filológicas, 1993, 42.

[46] FONTANELLA DE WEINBERG, M. B. *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 31.

[47] LOPE BLANCH, J. M.: *Ensayos sobre el español de América*. 1. ed. México, D.F.: Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Filológicas, 1993, 91.

jejím zastáncům se nyní budeme věnovat podrobněji.

Není bohužel možné se podrobněji zaměřit na všechny lingvisty, kteří se zabývali původem americké španělštiny od počátku XVIII. století. Rozhodla jsem se proto vybrat ty, jež dle mého názoru přinesli do problému nové teorie či fakta a kteří v těchto diskuzích hráli zásadní roli.

4.1. Rufino José Cuervo

Jak už bylo zmíněno výše, Rufino José Cuervo byl Henríquezem Ureňou mylně označen za vůbec prvního lingvistu, který zavrhl andaluskou teorii, jak je možné doložit jeho slovy: „Americká španělština nebyla derivována z té andaluské, jak s lehkostí tvrdí několik autorů. Už v roce 1901 tuto myšlenku vyvrátil Cuervo a trval na tom, že naše obyvatelstvo pochází z celého Pyrenejského poloostrova, včetně Portugalska. [48] (...) Navíc Cuervo jako první popřel převahu Andalusanů během conquisty a kolonizace.“

Cuervovy výroky takto formulované a vyňaté z kontextu opravdu mohou působit tak, že kolumbijský lingvista patřil ke skupině brojící proti andaluské tezi. Při pozornějším zkoumání Cuervových děl však zjistíme, že tomu tak nebylo. Bogot'an nikdy nepopřel, ani nevyvrátil andaluskou tezi. Ten, kdo se proti ní postavil jako první, byl až P. Henríquez Ureña, který ovlivnil také Kuhna, Silvu Nieta či Bertila Malmberga.

„Není možné zapomenout na určité fonetické náhody.“[49] Tou nejrozšířenější je bezpochyby realizace /x/ a /z/ jako /s/. Z výzkumů, které Cuervo provedl, zjistil, že v první polovině XVI. století byla výslovnost identická mezi oběma Kastiliemi i Andalusíí. Rozlišovalo se mezi /ç/ (vyslovovalo se něco jako /ts/), /z/ (podobalo se zvuku /ds/) a /s/ (znělé, neznělé). Naopak ve druhé polovině stejného století se výslovnost těchto konsonantů v oblasti Andalusie sjednotila. Cuervo zařazuje s jistotou *seseo* jako „válečného koně andaluské teorie“ a jako „rys vštípený celé americké španělštině právě Andalusany.“ (Guitarte, str. 29) Cuervo píše: „Je zřejmé, že ještě v první třetině XVI. století se rozlišovaly v Andalusii /s/ i /z/, stejně jako v Kastilii, a že v polovině stejného století, se jako vlna rozšířila záměna, která se pravděpodobně dostala až do Ameriky. Je možné, že dobyvatelé pocházející právě z těchto částí Španělska si stále ještě uchovávali původní výslovnost, ale mladíci, kteří se do Ameriky dostali o něco dříve, s sebou přivezli novou výslovnost, která se později rozšířila.“ (Guitarte, str. 29) „Andaluský dialekt byl ten, který v Americe převážil.“

---

[48] GUITARTE, G.: *Sobre el andalucismo en América*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1960, 18.

[49] GUITARTE, G.: *Sobre el andalucismo en América*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1960, 23

(Guitarte, str. 23)

Co se týče fenoménu *yeísmo*, Cuervo zmiňuje, že nejen v Andalusii, ale také ve velké části Nové Kastilie se /ll/ proměňuje v /y/. Do Ameriky se tedy dostala přesně tato výslovnost. Podle Cuerva není jisté, zda tato výslovnost přišla do Ameriky ze Španělska, přestože byla na Pyrenejském poloostrově rozšířena. Přiklání se k teorii, že to bylo způsobeno nezávislým vývojem (stejně jako Pedro Henríquez Ureña). Jako důvod uvádí, že tento jev není ve Španělsku znám před XVIII. stoletím a v té době už v Americe bylo *yeísmo* rozšířeno. Conquistadoři tento jev tedy už nemohli nijak ovlivnit, ba naopak byli to oni, kteří mohli být ovlivněni a přivezli tento jev na Pyrenejský poloostrov. Vymizení /ll/ není ale pro celou Ameriku jednotné, např. v oblasti Peru a části Kolumbie tento fenomén neexistuje. Stejně tak jako např. aspirování /h/, vycházející z /f/, nebo záměna /z/ a /c/. Tyto rozdíly byly způsobeny různými obdobími conquisty. Od prvního vylodění Kolumba v Americe až po dobytí poslední části Ameriky je velký časový rozsah, kdy se jazyk vyvíjel a složení conquistadorů také nebylo stále stejné. Cuervo přisuzuje největší váhu při formování španělského jazyka v Americe právě prvnímu období.

Stejně tak nalezneme v Americe oslabení ve výslovnosti intervokálního či finálního /d/ nebo jeho úplné vymizení. Podobně jako fenomén *yeísmo* není ani oslabení /d/ v Americe jednotné. Např. v oblasti Costa Rica se /d/ oslabuje jen ve skupině /ado/ a v jiných částech Ameriky jako např. v Chile se s tím můžeme setkat v mnoha dalších případech. Cuervo opravdu zdůrazňoval, že všechny regiony Španělska ovlivnily tvorbu americké španělštiny, jak psal Henríquez Ureña, ale také dodal, že váha Andalusanů byla nepochybně největší. „Je obrovská škoda, že nemáme k dispozici slovník andalusismů, protože by určitě vnesl mnoho světla do amerického jazyka. Z mých vlastních zkušeností jsou tyto výrazy používány nejběžněji v oblasti Bogoty a na pobřeží.“ (Guitarte, str. 28)

V díle „*Introducción al Diccionario de construcción y régimen*“ Cuervo píše, že „mezi všemi těmi regionalismy nabízí speciální charakter „Američané“, z nichž někteří jsou dědici původních jazyků a jiní jsou relikviemi starobylého hovorového jazyka Kastilie, smísenými s výrazy původem z jiných regionů. Tam je slyšet starou asyrštinu a kastilštinu, jinde zase navarrskou a aragonskou předložku *enta*, v jiném místě výrazy používající se před časem v Salamance, Asturias, Katalánsku a Extremaduře a všude, kam oko dohlédne, nevyčísitelné množství andalucismů.“^[50]

[⁵⁰] CUERVO, R. J.: *Diccionario de construcción y régimen de la lengua castellana*. [Reedición]. Barcelona: Herder, 1998, 1887 – 1888.

Pro Cuerva není americká španělština jen semínkem, které bylo zasazeno španělskými conquistadory, ale je jakýmsi výsledkem střetu mnoha kultur a jazyků. Je pro něj jazykem, který se musel přizpůsobit podmínkám Nového světa plného tolika neznámých věcí a skutečností.

Ze všeho, co bylo dosud napsáno, jasně vyplývá, že Rufina José Cuerva nelze označit jako zástupce antiandaluské skupiny, čehož si všiml také Amado Alonso a zavrhoval jeho argumenty týkající se americké výslovnosti. Přesto také nelze říci, že by byl Cuervo andalucista. Cuervo se totiž přímo nezabýval andaluskou teorií, a proto jej nelze zařadit ani k jedné ze skupin. Pokud by to býval udělal, pravděpodobně by pochyboval nad lingvistickou shodou mezi Andalusií a Amerikou, ale souhlasil by s andaluskými prvky v americké španělštině.

4.2. Menéndez Pidal

Tento významný historik se zmiňuje ve svém článku „*Sevilla frente a Madrid*“ o obchodní, kulturní a politické důležitosti, kterou měla Sevilla na konci XV. a v průběhu XVI. století. Dále se hovoří o výslovnosti v obou městech, která je dosti odlišná. Nejdůležitějším odlišujícím rysem je podle něj *zezeo – çeçeo*. „V základu koloniálního jazyka není pouze norma obecného jazyka, ale také konkrétní dialekt toho obecného jazyka na počátku XVI. století. Zámořská španělština tak získala andaluský nádech, když akceptovala fonologické zjednodušení *çeçeo – zezeo*, jenž vzniklo v Sevillském království.“^[51]

Pidal si všiml, že výslovnost se v různých amerických regionech liší. Rozděлил tedy americké teritorium na *tierras marítimas* a *tierras de flota*. *Tierras de flota* byly v neustálém kontaktu s námořníky přijíždějícími z Andalusie a dovážejícími tak stále novou zásobu andaluzštiny. Na lodích ovšem nepluli pouze námořníci, ale přijížděli také vysocí úředníci, guvernéři či místokrálové pocházející z nejvyšších vrstev toledské společnosti a mluvící přesně podle tehdejší spisovné normy.^[52] Platilo, že čím větší kontakt měla oblast s místokrálovským dvorem, tím více byla ovlivněna spisovnou mluvou jeho obyvatel. Typickým příkladem je okolí Limy, kde se zachovala normální konsonantická výslovnost bez známek aspirace. Pidal jmenuje přímo oblasti, které jsou ovlivněny andaluzštinou: Antily, Veracruz, Tabasco, Campeche, Yucatan, Guerrero, Jalisco, Panama, pobřeží Venezuely,

---

^[51] FONTANELLA DE WEINBERG, M. B. *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992,40.

^[52] Viz v DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 53.

pobřeží Kolumbie, pobřeží Ekvádoru, Chile, Río de la Plata, Uruguaje, Paraguaje, východní část Argentiny, a naopak konzervativní zóny ovlivněné místokrálovským dvorem jsou: Nové Mexiko, Střední Amerika, andské státy Venezuely (Mérida, Táchira, Trujillo), vnitrozemí Kolumbie, andská oblast Ekvádoru (Quito, Riobamba, Cuenca), Peru, Bolívie a severovýchod Argentiny.[⁵³]

4.3. Pedro Henríquez Ureña

Tento dominikánský lingvista jako jeden z prvních napadl teorii andaluského původu americké španělštiny. Henríquez Ureña byl natolik pohlcen myšlenkou antiandalucismu, že to pravděpodobně ovlivnilo do značné míry i jeho bádání. Často se opíral o myšlenky svého učitele Rufína J. Cuerva. Ne vždy však interpretace jeho teorií či názorů byla správná. Ureña si například chybně vyložil jeho výrok, že „celý poloostrov dal svůj kontingent americké populaci“[⁵⁴], a zařadil tak Cuerva k antiandalucistům.

Ureňovo bádání nevycházelo z historických studií lingvistických počátků v Americe, ale z jeho literárních prací, z nichž přenesl mnoho poznatků na pole lingvistické.[⁵⁵] Henríquez Ureña upozorňuje, že to nejdůležitější pro začátek studia americké španělštiny je vyvarovat se zobecňování, protože Amerika je natolik velkým teritoriem, že není možné ji brát jako jeden jediný celek. Je nemožné předpokládat, že je situace identická ve všech oblastech. Velkou důležitost hrají dle Henríqueze Ureña faktory jako klima, rozdílné osídlení, kontakt s původními jazyky, hustší či řidší zalidnění či vyspělost původní kultury. To vše je třeba brát v potaz při zkoumání fonetické složky jazyka, lexika či syntaxe. Právě proto není možné, aby obstála myšlenka andaluské teorie, která je aplikována na celou Ameriku. Amerika nabízí obrovskou škálu jevů a není možné ji analyzovat jako jeden celek.[⁵⁶]

Pokud existuje určitá podobnost, tak pak jen v „*tierras bajas*“ a tato podobnost nemusí být výsledkem andaluského vlivu, nýbrž možného paralelního vývoje. „Shody mezi Andalusí a Amerikou, které jsou časté, zdaleka ne však úplně – jsou pravděpodobně pouze výsledkem paralelních procesů.“[⁵⁷] „Polemika snažící se vyvrátit povrchní myšlenku vlivu andaluské španělštiny dokazuje, že Amerika má svou vlastní tvář, nepotřebuje kopírovat vždy nějakou

---

[⁵³] Viz v BUESA OLIVER, T., ENGUITA UTRILLA, J. M.. *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.

[⁵⁴] GUITARTE, G.: *Sobre el andalucismo en América*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1960, 14 – 15.

[⁵⁵] K tématu viz GUITARTE, G.: *Sobre el andalucismo en América*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1960.

[⁵⁶] GUITARTE, Op. cit.: 45.

[⁵⁷] GUITARTE, Op. cit.: 46.

část Španělska.“^[58]

Henríquez Ureña se vyjadřuje k podobným prvkům vyskytujícím se v obou variantách takto:

- Co se týče čtyř španělských sykavek během období conquisty, v Americe se usadila pouze jedna, a to /s/. Naopak Andalusie se rozdělila na dvě poloviny, jedna část si také zachovala jen /s/ a ta druhá navíc ještě /z/. Amerika se svým *seseem* podobá spíše Katalánsku či Valencii, nikoli Andalusii.
- Fenomén *yeísmo* není v Americe, na rozdíl od Andalusie, jednotný. V oblasti And, Kolumbie, Ekvádoru, Peru, části Chile a v některých argentinských provinciích se zachovala jak palatální frikativa /y/, tak lateropátální frikativa /ll/. *Yeísmo* se navíc rozšířilo také do Nové Kastilie, a to včetně Madridu.
- Pokud se podíváme na další podobnosti jako je výslovnost /s/ a /j/, alternace mezi /r/ a /l/, jsou nedokonalé, a tudíž podporují myšlenku paralelního vývoje.^[59] „Z toho, co vím, neexistuje žádný fenomén, který by byl mezi Amerikou a Andalusíí úplně shodný.“^[60]

Henríquez Ureña se pod tlakem Wagnerova studia rozhodl vytvořit soupis pasažérů, kteří vycestovali do Ameriky v XVI. století. Výsledky, ke kterým došel, jen podpořily jeho teze:

- Severní Španělsko: obě Kastilie, Leon, Aragon, Navarra – 41, 7%
- Jižní Španělsko: Andalusie, Badajoz, Kanárské ostrovy – 42, 5%
- Střední Španělsko: Cáceres, Murcia, Albacete – 6, 7%
- Okrajové oblasti: Katalánsko, Baleárské ostrovy, Valencie, Baskicko, Galicie, Portugalsko – 9%

---

^[58] GUITARTE, G.: *Sobre el andalucismo en América*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1960, 54.

^[59] HENRIQUEZ UREÑA, P.: *El supuesto andalucismo de América, cuadernos del instituto de Filología 2*. Buenos Aires: Imprenta de la Universidad, 1925, 34.

^[60] DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 67.

Z těchto výsledků dochází Henríquez Ureña k závěru, že emigrace mezi severem a jihem Španělska byla vyvážená, není proto možné mluvit o andaluské převaze.

Mezi nejdůležitější myšlenky Pedro Henríqueze Ureña tedy patří, že Amerika není homogenní lingvistická oblast a nelze ji tedy identifikovat s Andalusií (maximálně s určitou oblastí), pokud by se našla shoda ve výslovnosti, nebude úplná nebo není daný fenomén exkluzivně andaluský. Je naprosto neoprávněné tvrdit, že Andalusané převažovali při conquistě a myšlenka identifikace americké mluvy se španělskou je velmi povrchní.

4.4. Amado Alonso [61]

Tento významný španělský lingvista se zabýval problémem původu andaluské španělštiny během první poloviny XX. století. Období, ve kterém podroboval jazyk zkoumání, jednoznačně ovlivnilo jeho názory, protože ještě nebyla známá důležitá fakta, o kterých dnes už víme, jako je například složení imigrantů, kteří do Ameriky v XVI. století proudili.

Amado Alonso uvádí ve svých „*Estudios lingüísticos*“ tři možné teorie o původu americké španělštiny, a to španělština předklasická, španělština andaluská a španělština hovorová.

Co se týče španělštiny předklasické, Alonso s určitostí odpovídá, že tato teorie není možná. Problém je podle něj v tom, že se často zaměňují výrazy „*literární jazyk*“ a „*klasický jazyk*“. Klasický jazyk je pouze ten, který nacházíme na stránkách knih. Mluvený jazyk nemůže být nikdy klasický, Z tohoto důvodu ani předklasický, ani poklasický a z toho tedy vyplývá, že je nemožné, aby základ americké španělštiny tvořila předklasická španělština. Slovo klasický je koncept užívaný na poli literatury, nikoliv lingvistiky. Alonso píše, že „to není nic jiného než španělština, jež předcházela XVI. století, stejně tak jako ta, která předcházela století XV. (...). Španělský jazyk ve Španělsku v XV. století byl tak mrtvý a nepoužitelný jako řeč ve století X. (...).“ (str. 14). Je tedy s určitostí jasné, že předklasická španělština nemohla sloužit jako základ pro americkou gramatiku, slovesné formy ani v oblasti fonetiky, která prošla v XV. století významnou změnou.

K možnému andaluskému původu americké španělštiny se vyjadřuje Amado stejně kriticky jako k předešlému předklasickému. Hned na úvod píše, že „existují podobnosti mezi americkou a andaluskou španělštinou, ale postrádáme historické odůvodnění...“ (str. 14). Dle

---

[61] Část kapitoly pojednávající o pohledu Amada Alonsa a citace v ní obsaženy jsou vzaty z knihy: ALONSO, A.: *Estudios lingüísticos*. Madrid: Gredos, 1976.

Alonsa se klamný dojem podobnosti mezi andaluskou a americkou španělštinou zakládá pouze na dvou fenoménech a to je *seseo* a *yeísmo*. Jev *yeísmo* je podle Alonsa zdokumentován dříve v Americe nežli na Pyrenejském poloostrově (toto tvrzení je již dnes vyvráceno, jak později uvidíme). Pokud jde o *seseo*, bylo tomu přesně naopak, ale *seseo* americké je naprosto odlišné od toho evropského. Navíc „historicky není doložena převaha Andalusanů při osídlování amerického kontinentu“ (str. 15). (Na Amadovu obranu je nutno dodat, že Boyd-Bowmanova studie byla publikována až po vydání Alonsovy knihy.) Dále se Amado zamýšlí nad tím, proč by španělští námořníci ze severu jezdili do Sevilly a teprve odtamtud vyplouvali do Nového světa (jak to například zmiňuje Menéndez Pidal), když od roku 1529 bylo umožněno vyplouvat také z Kantábie. Je potřeba si však uvědomit, že v tomto období, tedy třicet sedm let po objevení Ameriky, byly už základy pro americkou španělštinu položeny. Přesto všechno Alonso připouští, že v Karibiku a oblasti Antil se americká a andaluská španělština opravdu nápadně shoduje. Jak již bylo uvedeno, tato oblast byla objevena nejdříve a andaluský vliv zde byl největší.

Stejně tak na vulgární variantu jako možný základ americké španělštiny má Amado kritický názor, „Pokud si myslíme, že byla do Ameriky zavezena hovorová varianta španělštiny, jsme na velkém omylu.“ (str. 19)

Ve svých lingvistických studiích věnuje část také zamyšlení se nad původem amerického *sesea*. Existují dva názory na původ *sesea*. Buď se vyvinulo v Americe, nebo převládající názor, že bylo do Ameriky dovezeno ze starého kontinentu. Ale podle Pedra Henríqueze Ureñi Andalusané ještě na přelomu XV. a XVI. století neuplatňovali *seseo*. Podle Alonsa existují důkazy o tom, že v XVI. století byly téměř v celém Španělsku rozlišovány konsonanty /s/ a /z/. Výjimkou byla pouze Sevilla. „Uplatňování *sesea* /z/ a /c/ ve Španělsku kolem roku 1500 bylo tak vzácné, že se v žádném případě nemůže považovat za rozhodující faktor při tvorbě amerických sykavek.“ (str. 110) Lingvisté podporující andaluskou teorii s Alonsem ovšem nesouhlasili, protože např. studiem dobových textů bylo dokázáno, že *seseo* bylo v Americe přítomno. Alonso však oponuje, že přisuzují Americe *seseo* podle toho, že našli důkazy o „shodě ve výslovnosti koncového /z/ a /s/“, což dokazuje i dokument Ortize de Vergara z Buenos Aires, datovaný do roku 1569, kde bylo opravdu rozlišováno mezi /s/ a /z/, vyjímaje ta koncová.

„En doze de mayo de 1569 años franciscano Ortiz de Vergara entregó a su merced el señor visitador esta memoria y dixo que es de los que estan vivos en las provincias del Rio de la Plata de los que llevó don Pedro Mendoza.“ (str. 115)

Františkán, který je autorem dokumentu, pocházel ze severu Španělska (Guipúzcoa), ale „není možné interpretovat shodu finálního /z/ a /s/ jako severošpanělský, protože tento jev není vlastní ani kastilštině ani baskičtině v Guipúzcoe. Vzhledem k tomu, že není možné, aby tento fenomén přivezl on sám, musel se ho naučit v oblasti Río de la Plata, kde před napsáním tohoto dokumentu už pobýval 33 let. Toto je důkaz adaptace španělštiny na novém kontinentě a toho, že už v druhé polovině XVI. století existoval čistě americký fenomén.“ (str. 116)

Uplatňování *sesea* koncového /z/ se začalo ve Španělsku vyvíjet již na počátku XVI. století. Do Ameriky byl tento jev tedy vyvezen v průběhu vývoje. Alonso také přiznává, že v polovině XVI. století bylo uplatňováno *seseo* v Seville už i na /ç/ a tento fakt se odráží i ve výslovnosti misionářů, ale *seseo* americké a španělské jsou natolik rozdílné, že není možné uvažovat nad teorií, že by bylo *seseo* do Ameriky dovezeno. Podle Alonsa navíc v Andalusii té doby uplatňovalo *seseo* pouze třetina obyvatel. Závěrem tedy je, že americké *seseo* se vyvinulo již na půdě Nového světa, přestože se dává do souvislostí se *seseem* andaluským, zamorským, cacerským, badajozským či murcijským. „Andalusané v Americe byli podporou, nikoliv však příčinou vzniku samotného amerického *sesea*.“ (str. 130)

V roce 1952 vydává Amado tzv. *Reajuste del tema*, v němž dělí sevillské *seseo* do tří fází. První je *seseo* koncového /z/, poté intervokálního a naposledy /ç/. V Americe to podle něj bylo stejné, ale objevilo se to o celých sto let dříve. (str. 133) Už samotný fakt, že jsou heterogenní, nám napovídá, že nemohou být pokračováním toho druhého, ale že je to způsobeno nezávislým vývojem. Svou vizi podporuje také tím, že „většina Andalusanů bylo ze Sevilly a ti tehdy uplatňovali *ceceo*, jev, který neimplantovali do žádného koutu amerického kontinentu. (str. 136)

Co je tedy podle Alonsa základem americké španělštiny? „Španělským jazykem rozumíme jazyk takový, jakým jsme my Španělé zvyklí mluvit, když chceme, abychom se perfektně domluvili mezi sebou navzájem.“ (str. 51) Opravdový lingvistický základ americké španělštiny je jen a pouze „nivelizace způsobená všemi, kteří přišli do Ameriky během celého XVI. století. Právě tam začíná to americké.“ (str. 54) Ovšem největší a rozhodující podíl při tvorbě americké španělštiny má kastilština, protože Kastilců bylo v Americe nejvíce. Andalusané byli také důležitým prvkem, ale ve srovnání s Kastilci v podstatě nevýznamným.

Andaluský dialekt byl navíc novinkou, která se zformovala až v období XIII. století. „Andalusané přispívají především svou kastilštinou, ne odpadlickými rysy typicky andaluskými.“ (str. 55)

Záměnu /l/ a /r/ vysvětluje Alonso tím, že byl znám nejen v Andalusii, ale také v Aragónu, Navaře, Rioje, Murcii, Kastili i Extremaduře.

Amado Alonso byl ovlivněn nejen svým zaujetím, ale také hlavně nedostatkem informací, které byly zjištěny až po jeho výzkumech. Tyto faktory byly dle mého názoru rozhodujícími při jeho chybných interpretacích.

4.5. Rafael Lapesa [⁶²]

Tento španělský lingvista XX. století se domnívá, že španělština, jež byla importována do Ameriky, nemohla být velmi odlišná od té, kterou si s sebou vzali sefardští židé. Rozdíl byl ovšem v tom, že Amerika byla v přímém kontaktu s metropolí, z níž se do Ameriky dostávaly také nové změny v jazyce. Naopak sefardští židé byli zcela izolováni od kultury a jazyka poloostrova a řeč se tak zachovala v původní verzi. V americké španělštině se projeví všechny změny, jimiž prošla také evropská španělština. Stejná výslovnost labiál /b/ a /v/, znělé sykavky /z/, /ž/, /z/ splynuly s jejich neznělým protějškem /š/, /š/, /s/ a /ž/ a /š/ (které byly psány jako g, j, x) se přestaly vyslovovat nepalatálně a začaly se vyslovovat více uvnitř úst. Přestože najdeme několik shodných rysů, které jsou pro všechny oblasti evropské španělštiny stejné, najdeme zde i takové, které jsou charakteristické jen pro některé zóny a naopak pro celou americkou španělštinu.

- Splnutí všech čtyř apico-alveolár a dentál v jeden jediný foném /s/, který je svým zvukem nejbliže tomu andaluskému.
- Ve většině Latinské Ameriky se imploziva /s/ aspiruje, stejně jako tomu je v jižním Španělsku.
- Ve většině španělské Ameriky splynulo /ʎ/ s /y/, taky velmi typické pro jih Španělska.
- Ve velké části Ameriky se vokalizují nebo úplně ztrácejí implozivní /r/ a /l/.
- Často se také setkáme s výslovností /j/ jako aspirovaného /h/.

[⁶²] Část kapitoly pojednávající o tezích Rafaela Lapesy je čerpána a citována z knihy LAPESA, R.: *Historia de la lengua española*. Madrid: Gredos, 1981.

- /h/, pocházející z iniciálního původního latinského /f/, se taktéž aspiruje, *harto*, *hablar* – tento fenomén na jihu Španělska dále přežívá.

Lapesa, na základě výzkumů Boyd-Bowmana (který, jak později uvidíme, definitivně potvrzuje převahu Andalusanů v antilském období a vysoké procento ve dvou následujících, hlavní roli sevillského přístavu, přes který procházeli zpočátku všichni zájemci o cestu do Nového světa, atd.) dochází k závěru, že tyto společné rysy nejsou náhodné a připadá mu nepravděpodobné, že by se tyto jevy vyvinuly paralelně na každém kontinentě. V období 1549-1635 došlo téměř 600 dopisů od příbuzných v Americe a většina z nich byli Andalusané z různých místokrálovství. V dopisech se objevovaly fenomény, o kterých byly vedeny spory.

Yeísmo je typické pro jižní Španělsko a poprvé se objevuje ve Španělsku v průběhu mozarabského období. V Mexiku je poprvé zdokumentováno v roce 1527 (str. 573) a v Cuzcu v roce 1549 (str. 573). V různých oblastech Ameriky je však vyslovováno jinak. V regionech uplatňujících *yeísmo* je výslovnost velmi podobná, kromě frikativního /y/ se objevuje otevřenější varianta blízká semivokálnímu /i/ a polokonsonantnímu /j/, které se v některých regionech ztrácí mezi vokály, na příklad ve slově – *gáina*.

Finální /s/ je silně aspirováno v Mexiku a vysokohorských oblastech centrální Ameriky, Kolumbii, Ekvádoru, Peru, Bolívii a severní části Argentiny. Ve spisovné formě jazyka v Chile a jižní Argentině není aspirace tolik výrazná, ovšem v hovorém jazyce se téměř ztrácí. Rozdíl mezi plurálem a singulárem je rozeznatelný, stejně jako v Andalusii, díky vokálové harmonii, tedy prodloužením koncového vokálu. Změny ve výslovnostech /s/ jsou datovány do roku 1556. (str. 574)

Zaměňování likvid /r/ a /l/ je ve Španělsku doloženo už mezi XII. a XV. stoletím, v Americe se pak objevuje někdy mezi roky 1525-1560.

Výslovnost /x/, /g/, /j/, jako aspirované /h/ je ve Španělsku známo přibližně od roku 1519 a v Americe od roku 1558. Dnes se s touto výslovností můžeme setkat na Antilách, v Novém Mexiku, na severu Mexika a Kalifornie, na jihozápadě mexického pobřeží, Yucatánu, v centrální Americe, Panamě, Kolumbii, Venezuele i ekvádorském pobřeží a na severu Peru.

Všechny tyto uvedené jevy jsou typické pro oblast Antil a Karibiku. Z toho je evidentní, že není pochyb o tom, že to byl právě andaluský dialekt, který ovlivnil počátky karibské španělštiny, ovšem u kontinentální španělštiny není situace tak jednoduchá. Většinu výše zmíněných fenoménů není možné zdokumentovat na územích mimo nížiny a pobřeží. Je to možné vysvětlit několika způsoby. Pobřeží bylo neustále zaplavováno nově příchozími

námořníky, kteří byli obzvláště v počátcích většinou Andalusané. Lidé z Andalusie a Kanárských ostrovů si pravděpodobně vybírali k životu pro ně nejvíce podobné klima. Neopomenutelným faktorem je také vliv Limy, ve které sídlil místokrálovský dvůr, jež zajišťoval neustálý kontakt, nové trendy z metropole a výskyt vzdělaných a urozených lidí, u kterých se předpokládal jazyk podle normy.

4.6. Peter Boyd-Bowman ^[63]

Výzkum Petra Boyd-Bowmana přinesl do polemiky o původu latinskoamerické španělštiny velmi cenná fakta, která pohnula pomyslným jazýčkem vah směrem k zastáncům andaluské teorie.

Boyd - Bowmanovi se podařilo zjistit původ přibližně 40 000 cestujících ze Španělska do Ameriky, což je dle jeho názoru přibližně 20% všech, kteří do Nového světa před rokem 1600 odcestovali. Tento vzorek mu přijde dostačující k tomu, abychom si mohli utvořit obrázek o tom, jaké bylo přibližně složení imigrantů v prvním století conquisty.

„V prvním období zvaném „antilské“ byli každým rokem ve všech expedicích nejpočetnější skupinou Andalusané, z nichž přibližně 78% pocházelo ze Sevilly a Huelvy (58% a 20%). Ve skutečnosti ze všech 49 provincií jen tyto dvě představují 30,9% ze všech cestujících za celé období. Pokud bychom k těmto dvěma provinciím přidali Badajoz, Cáceres a Salamancu, dopracujeme se asi k 49%. (str. XI) Druhá polovina cestujících pocházela z Burogsu, Toleda, Córdoby, severu Španělska, Baleárských a Kanárských ostrovů a Granady. Poslední dvě byly zastoupeny velmi střídavě. Cizinců bylo napočítáno pouhých 141. „Vliv cizinců se blížil nule, ale mnoho z nich muselo nejprve projít Sevillou a tam se mohli naučit sevillskému nářečí a přivést ho tak do Ameriky.“ (str. XII)

Boyd-Bowman rozdělil antilské období na dvě části. První do roku 1508, kdy převažovala andaluská emigrace, Boyd-Bowman se zmiňuje o 60%. Druhé období trvá do roku 1518, kdy už Andalusané tvořili jen 37% všech cestujících. Velmi silné zastoupení měly obě dvě Kastilie. Během antilského období „ze tří conquistadorů byl minimálně jeden z Andalusie, alespoň jeden z pěti byl obyvatel provincie Sevilla a jeden ze šesti se jmenoval Soused nebo stejně jako město, z něhož pocházel.“(str. XII)

Boyd-Bowman také píše, že z dobyvatelů Mexika, většina prošla Kubou a Santo

---

[⁶³] Část kapitoly pojednávající o Boydu-Bowmanovi čerpá a cituje z knihy BOYD – BOWMAN, P.: *Índice geobigráfico de cuarenta mil pobladores españoles de América en el siglo XVI, Tomo I 1493 – 1519*. Bogotá: Instituto Caro y Cuervo 1964.

Domingem. Podařilo se mu zařadit 743 z nich, tedy asi jedna třetina všech dobytých Mexika, mezi nimiž bylo 227 Andalusanů (30%), 150 pocházelo ze Staré Kastilie a 97 z Extremadury.

Je důležité také zmínit, že plavba do Ameriky trvala čtyřicet dní, což je dost dlouhá doba na to, aby cestující nepocházející z Andalusie byli ovlivněni andaluskou mluvou, která byla zejména v prvním období, kdy se vyplouvalo ze Sevilly, mezi námořníky hojně rozšířena. Z 5481 emigrantů do Ameriky do roku 1520 Boyd-Bowman analyzoval 336 námořníků, jejichž původ byl převážně andaluský (Huelva (38,7 %), Sevilla (24,4%), Vizcaya, Cádiz.) (str. XV)

Také z dobových dokumentů vyplývá, že zámořský obchod byl od počátků v rukou Andalusanů, Basků a cizinců ovládajících španělštinu. Ta byla ovlivněna jazykem, kterým se mluvilo v přístavech, v nichž se obchodovalo a těmi nejdůležitějšími byly Sevilla, Huelva, Lepe, Palos, Moguer, Sanlúcar, Puerto de Santa María a Cádiz.

Boyd-Bowman se zabýval také původem sloužících, z nichž téměř polovina pocházela z Andalusie (48,4 %) a více než třetina ze Sevilly (35,2%). (str. XX) Vysoká cifra sloužících andaluského původu byla ovlivněna do značné míry tím, že bylo výrazně jednodušší si najmout sloužící až přímo v místě, odkud se vyplouvalo, než mu platit cestu z místa bydliště.

Boyd-Bowman se pokoušel pátrat také po původu osob šířících náboženství, ale tento úkol nebyl snadný, vzhledem k tomu, že nebyli povinni hlásit, odkud jsou, a pokud tak učinili, neuváděli většinou své pravé jméno (při vstupu do řádu obdrželi jméno nové). Pouze u františkánského řádu to bylo jednodušší, protože si většinou nahrazovali část svého jména tím, odkud pocházeli, ale nebylo to pravidlem.

Přestože většina všech cestujících byla v prvním období z Andalusie, co se týče složky velitelů, tam vedou obyvatelé Staré Kastilie. Tvořili 28,8% (to odpovídá 32 guvernérům, 93 vojenským kapitánům) a Andalusanů jen 21,6 % a na třetím místě byla jako obvykle Extremadura s 19,2 %.

Základnou těch nejdůležitějších výprav do Ameriky byla Sevilla. Většina zásob a posádky pocházela odtamtud či z okolí. Určitý čas zde trávili také bankéři, obchodníci, stavitelé lodí a mnoho dalších, kteří se připravovali na svou cestu do Nového světa. Je tedy téměř jisté, že alespoň částečně byli ovlivněni jazykem, kterým se tam mluvilo, a který se později šířil v Novém světě.

„Abych to shrnul, výše uvedená data nám dovolují potvrdit, že v počátečním neboli v antilském období byla naprosto evidentní převaha andaluských provincií Sevilla a Huleva a že

právě ty byli koiné americké španělštiny tehdejší doby, obohacené o antillismy, kterou dobyvatelé vzali s sebou na kontinent.“ (str XXV)

Díky studiím Boyd-Bowmana, máme doloženo většinové zastoupení Andalusanů v období 1493-1600, což obhajuje obecně zvyky v koloniích mající svůj původ v Andalusii a hlavně jejich nesporný vliv na jazyk. Demograficky neexistuje nic, co by popřelo vliv andaluského dialektu na původní španělštinu, zformovanou v Antilách. Není pochyb, že Andalusané byli „*fermento y fomento* (katalyzátor a podnět)“ zvláštností americké španělštiny.[⁶⁴]

[⁶⁴] DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2. ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 142.

5. Výslovnost, morfosyntax a lexikum americké španělštiny

Tato kapitola je věnována výslovnostním, morfosyntaktickým a lexikálním zvláštěm latinskoamerické španělštiny. Podrobněji se zaměřím na výslovnost, která se zdá být rozhodující při polemikách o jejím původu. V oblasti lexika a morfosyntaxe se budu zabývat pouze nejzajímavějšími rysy.

Chceme – li charakterizovat americkou španělštinu a přemýšlet nad tím, jaká varianta stála u jejího vzniku, je potřeba si nejprve uvědomit, v jakém stádiu se nacházela španělština na Pyrenejském poloostrově. Podle periodizace Zavadila se jazyk v roce 1492 nacházel v období klasické španělštiny, konkrétně v období Nebrijově a norma byla podřízena Seville.^[65]

Na přelomu XV. a XVI. století se na Pyrenejském poloostrově ještě neustálila moderní výslovnost a stále alterovala mezi formami starými a moderními. Můžeme se tedy běžně setkat s *vanedad/vanidad*, *cobrir/cubrir*, *roido/ruído*, *atd.* Také je nutno zmínit tendence vedoucí k uzavírání vokálů, *cerimonia*, *sigún*, *lición*, *tiniente...* Různá výslovnost není cizí ani v případě konsonantů, můžeme se setkat se znělou bilabiálou /b/ předcházející znělé interdentále /d/, *cobdiciar/codiciar* či *dubda/duda*, a jiné. Je potřeba si uvědomit, že v XVI. století pokračuje proces, který má své kořeny již ve středověku (i když v některých oblastech nezačne až do XVII. století), zvaný konsonantická revoluce. První změnou, kterou tato revoluce přináší je splynutí /b/ a /v/ v jeden jediný foném, stejně tak jako /s/ a /z/ a /ç/, či změna neznělé labiodentály /f/ v aspirované /h/, postupně se měnící v tiché. V Andalusii se aspirace zachovala dodnes, stejně jako v mnoha oblastech Latinské Ameriky.

5.1. Výslovnost v americké španělštině

„Můžeme se pokusit hledat v Kastilii charakteristické rysy americké španělštiny, ale jen a pouze změny, které se odehrály v andaluském dialektu nebo v leonsko-extremadurském vypadají, že se přenesly do Ameriky.“^[66]

Jižní dialekty poloostrovní španělštiny jsou charakteristické výslovností tzv. „*relajadoplane*“ (uvolněná výslovnost). Což je původcem velké většiny změn, které se odehrály v andaluské španělštině a které později můžeme vidět ve španělštině americké. Tyto změny se odehrály převážně v XVI. a XVII. století. Například /Σ/ se ztratilo, protože

^[65] Viz v ZAVADIL, B.: *Vývoj španělského jazyka*. Praha: Karolinum, 1998.

^[66] CATALÁN, D.: *El español: orígenes de su diversidad*. 2.a ed. Madrid: Paraninfo, 1989, 63.

nezvedali jazyk k alveolám, likvidy /r/ a /l/ byly zaměňovány, protože nebyl dodržován kmit vibranty /r/, konsonant /š/ se pomalu stával aspirovanou podobou /h/, a další.

Bilabiální znělá okluziva orální /b/ x labiodentální znělé frikativa orální /v/

Do XVI. století se na většině území Španělska zachovala odlišnost fonémů /v/ a /b/. Výjimkou však byl sever Pyrenejského poloostrova, což bylo pravděpodobně způsobeno vlivem baskičtiny a keltštiny, které působily na vývoj jazyků v této oblasti. Oba dva jazyky nerozlišovaly mezi labiodentální frikativou a bilabiální okluzivou. Tento jev se pravděpodobně rozšířil po celé délce území Španělska až na jih, odkud byl vyvezen do Ameriky. Na většině území Latinské Ameriky se nerozlišuje ve výslovnosti /b/ a /v/, výjimku představuje severní Mexiko. Avšak je téměř nemožné najít oblast, ve které by /v/ a /b/ vystupovaly jako dva fonémy. Stejně jako v Andalusii, tak i v Americe představují /b/ a /v/ fakultativní variantu jednoho fonému.

Tento fenomén můžeme sledovat v následujícím dopise Francisca Rivery z 25. listopadu 1839 píšící své manželce v oblasti Río de la Plata.

„Ya te dije ayer q.^e los enemigo.^s avian pasado con todo su Ex.¹⁰ el Carreta quemada – y cin en vargo q.^e asta esta hora no avenido – parte de la Bang.^a es presto saver ciertam.^e delos movimientos delos enemig.^s para podernos ocupar de tu venida la q.^e ya zera para mi de una cin ygual satisfacion. “^[67]

Jak je možno si všimnout v Riverově dopise, konsonant /b/ se neobjevuje v žádném slově. Je tomu tak v celém textu.^[68] Ve slovech *sin embargo*, *habían a saber* píše Rivera místo znělé bilabiální okluzivy /b/ znělou labiodentální frikativu /v/. Ovšem defonologizace fonémů /b/ a /v/ je možno zdokumentovat již mnohem dřív. Všimněme si fragmentu z Kroniky Diega Durána pocházející z druhé poloviny XVI. století. Autor se narodil v Seville v roce 1537. Již jako dítě se však přestěhoval do Ameriky, kde strávil celý svůj život. Autorova španělština se tedy zformovala na andaluském základu a později se vyvíjela v prostředí Nového světa, konkrétně v oblasti Nového Španělska, tedy dnešního Mexika.

---

^[67] Dopis Francisca Rivera, viz v GUITARTE, G. L., FIGUEROA M. F.: *Siete estudios sobre el español de América*. 1a ed. México: Instituto de Investigaciones Filológicas, Universidad Nacional Autónoma de México, 1983.

^[68] Tento úryvek považuji za dostačující ukázkou existence daného fenoménu, a proto zde neuvádím celé znění Riverova dopisu.

„...en el prencipio creó Dios el çielo y la tierra, como me enpeçó a citar vn biejo natural de Chulula, de hedad de cien años, que de puro biejo andaua ya ynclinado açia la tierra docto en sus antiguallas...“^[69]

Jak si můžeme všimnout, znělá labiodentála /v/ a znělá bilabiála /b/ se změnily ve fakultativní variantu jednoho fonému. V úryvku stojí za pozornost tvary *andaua* a v následujících částech podobné koncovky imperfekta. Tento pravopis je charakteristický pro středověkou španělštinu. Je však možné vidět, že namísto *vide* už používá Durán *bide*.

Níže uvedený text je dopis pocházející z roku 1583, který píše obyvatel Santo Dominga, původem z Andalusie, své ženě. Tady vidíme, že /v/ a /b/ i v tomto případě splynuly konsonanty /b/ a /v/ v jeden jediný foném.

„Si Dios os trae a esta tu tierra, traigais enpleado algo, que eso es lo que bale acá, y buestra bien puesta, porque no digan de bos chapetona, ... a otro biaje, si Dios me da salú, entiendo ynbiar mejor rretorno, porque estaré ya más baqueano, que asta agora somos chapetones.“^[70]

Následující úryvek, ve kterém je zdokumentován jev *betacismus*^[71] pochází z Chile, z roku 1766. Jedná se o lidový text. Autorem je José de Lucio.

„...que no le escribo en particural porque no tengo tienpo asta que buerba el nabío – a la Panchita mil memorias de mi parte y que me escriba de su puño sus cecretos a Señora María/ y saber que me alegralé ce mantenga con gusto en su casa nueba y que tenga pasiencia...“^[72]

Mimo jiných fenoménů, na které se zaměřím později, je zde naprosto patrný *betacismus* – ve slovech *buerba el nabío* a *nueba*. Situace se opakuje v celé délce textu, například je psáno *enbíe* namísto *envíe*, atd.

Následující úryvek *La paloma y sus pichones* pochází z Nového Mexika. Tento

---

^[69] Úryvek z Kroniky Fraye Diega Durána, převzat z FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

^[70] Citace v FRAGO GRACIA, J. A., FRANCO FIGUEROA, M.: *El español de América: textos y contextos*. 2a ed. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003, 23 – 24.

^[71] Termín označující záměnu /b/ a /v/.

^[72] Lidový chilský text převzat z FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

fragment je věrnou ukázkou španělštiny konce XVI. století. Opět si uvědomujeme, že z protikladů /b/ a /v/ se stal jediný foném.

„... *No, manito, coyotito, no me mateh, mira que yo soy el rey e tóa las abes y yo te yebari onde te lah comah todas. Súbeti arriba di aquía lomit'y te parah en lah patas y atrás y gritas: “alcaraván comí”, y toda lah aves bendrán y te las comerás. El coyote dijo que 'staba güeno, qui asina lu aría, y se jué, como 'l calbo le dijo,...*”^[73]

Ve slovech *aves*, *yebari*, *vendrán*, *güeno* a *calbo* nahradila znělá bilabiála /b/ znělou labiodentálu /v/. Je však možné v textu spatřit, že *betacismus* ještě není zcela usazen, protože stejná slova jsou v textu psaná různě. Například slovo *calvo*/ *calbo* – “*El calvo le rehpondió... / ...Como 'l calbo le dijo...*”

Znělá lateropalatální frikativa orální /ll/ x znělá palatální frikativa orální /y/

Defonologizace fonémů /ll/ a /y/ má svůj původ také v Andalusii, konkrétně v Seville. Ještě v XVI. století bylo zdokumentováno, že lateropalatální frikativa a palatální frikativa vystupovaly jako dva fonémy. Tato změna začala ke konci XVI. století a byla dovršena ve století XVII. Na rozdíl od jiných jevů, které Andalusie vyvezla do Ameriky, se v tomto případě rozšířil také do značné části Španělska.

Vzhledem k tomu, že první vlny španělských výprav, které měly na své palubě hojně zastoupeny andaluské námořníky, je pochopitelné, že oblasti, kde se můžeme setkat s *yeísmem*^[74] jsou přímořské zóny a také velká města: México, La Habana, Lima, Buenos Aires. Naproti tomu místa, která byla pro Španěly těžko přístupná a do určité míry dlouho skrytá jejich zrakům, jsou centra, kde se dodnes rozlišuje mezi lateropalatální a palatální frikativou. Mluvíme o Paraguaji, východní části Kolumbie, Bolívii a peruánském pohoří. Speciální případ představuje Argentina, Uruguay a část Ekvádoru, kde výslovnost lateropalatály /ll/ je realizována téměř jako /ž/.

Americké regiony dodnes uplatňující v Americe *lleísmo*^[75] jsou provincie Azauay, Loha a Cañar v Ekvádoru, východní část Kolumbijského pohoří, převážná část Peru

---

[73] Text převzat z FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

[74] Záměna znělé lateropalatální frikativy /ll/ za znělou palatální frikativu /y/.

[75] Rozlišují mezi lateropalatálou /ll/ a palatálou /y/.

(výjimkou je Lima, což je logické, vzhledem k tomu, že tento jev je městský), sever a jih Chile, provincie Corrientes, Misiones a Rioja v Argentině. Vysvětlením proč výše zmíněné oblasti nadále uplatňují *lleísmo* je, že tyto regiony byly po dlouhou dobu izolovány od okolí a zcela nedostupné pro španělské kolonizátory. Byly tedy dobyty časově mnohem později nežli území, ve kterých je možno se s *yeísmem* setkat. V pozdějších výpravách již nepřevažovali Andalusané, naopak jejich zastoupení prudce kleslo a bylo spíše řídké. Je tedy logické, že jazyk nejpozději dobytých oblastí bude podobný mluvě jejich dobyvatelů, což v posledním období byli obzvláště Kastilci, Katalánci a obyvatelé severní části Španělska.

Regiony, v nichž je zastoupen jev *yeísmo*, uplatňují dvojí realizaci tohoto fonému. Část vyslovuje palatální frikativu /y/ se silným tzv. *rehilamiento*^[76] (např. oblast Río de la Plata, Antioquia, Oaxaca, Veracruz, Puebla či Porto Rico) a ostatní ho vyslovují tak slabě, že je často zcela vokalizováno. Tohoto jevu si můžeme všimnout v Hondurasu, Nicaragui, severním Peru, Kosta Rice, Guatemale, Salvadoru, Argentině (oblast San Luis), atlantické pobřeží Kolumbie, Yucatánu, Novém Mexiku a Arizoně. Důsledek této vokalizace je záměna ve slovech jako například – *bella* - /vea/ a naopak *vea* /beya/. Tato záměna je nejpatrnější v afixech – *illa*, *illo*, vyjadřující deminutiv.

Již v roce 1573 je tento fenomén doložen v dopise jistého holiče z Constantina, adresovaný jeho ženě Catalině. Můžeme se v něm setkat se slovy jako *yerto/ llierto*, *cabayo/ caballo*, *valleta/ bayeta*, *negiciayo/ negociallo*, *va ya/ va allá*, *atd.* ^[77] V následujícím úryvku z chilského lidového textu z roku 1766 si můžeme povšimnout záměny znělé palatální frikativy orální /y/ za znělou lateropalatální frikativu orální /ll/.

„... *A mi señora Dª Alfonça que tenga esta por sulla/ que no le escribo en particular (...) y que tenga paciencia como llo también la e tenido ...*”^[78]

V textu *La paloma y sus pichones* z Nového Mexika můžeme zaznamenat, že zde autor zaměňuje znělou lateropalatálu /ll/ za znělou palatálu /y/. Tento jev je mnohem frekventovanější.

[⁷⁶] Chvění, které vzniká v místě artikulace u některých konsonantů a díky němuž konsonant dosahuje původní znělosti.

[⁷⁷] Viz v FRAGO GRACIA, J. A., FRANCO FIGUEROA, M.: *El español de América: textos y contextos*. 2a ed. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.

[⁷⁸] Text převzat z FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

“Luego yegú'l calbo y ayu a la paloma yorandu y le dijo: “¿ Por qué yoras?”
y la paloma rehpondió: “¿Cómo un e de yorar? (...)”^[79]

Tentýž fenomén je možné najít také v Martínu Fierrovi. Martín Fierro je psán ovšem akademickým jazykem, a tak se *yeísmo* objevuje velmi ojediněle.

“*Siempre me atribulo o me encojo,
siguro que no me escapo.
Siempre he sido medio guapo;
pero en aqeya ocasión
me hacía buya el corazón
como la garganta al sapo.*”^[80]

Pro srovnání zde uvedu ještě jednu část tohoto díla. Zde vidíme, že autor píše gramaticky správně a nezaměňuje /y/ za /ll/ či naopak.

“*Aquello no era trabajo,
más bien era una junción,
y después de güen tirón en que uno se daba maña,
pa darle un trago de caña
solía llamarlo el patrón.*”^[81]

Je zajímavé, že slovo *aquello* je napsáno správně, ale ve slově *aqueya* si můžeme všimnout *yeísmo*.

Neznělá apikoalveolární frikativa orální x znělá apikoalveolární frikativa orální x znělá,
neznělá interdentalní frikativa orální

Ve Španělsku byly /ts/ a /dz/ vyslovovány až do středověku jako afrikáty. V Toledu bylo možné se setkat s dentálními frikativami, ale byly postrádány interdentaly. Všechny doposud známé varianty byly velmi odlišné od andaluského a amerického apikoalveolárního

---

^[79] Text převzat z FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

^[80] HERNÁNDEZ, J. *El gaucho Martín Fierro ; La vuelta de Martín Fierro*. Madrid: Mestas Ediciones, 1999, sloka 12.

^[81] HERNÁNDEZ, J., Op. cit. sloka 9.

/s/. „Změna /Σ/ v /s/ či /ç/ je zdokumentována v Andalusii kolem roku 1500 a následně v Mexiku od roku 1525.“^[82] Když Španělé objevili Ameriku, norma, která byla v té době korigována Toledem^[83], obsahovala šest fonémů sykavek. Postupem času se v Andalusii jejich počet zmenšoval, až zůstalo pouze apikoalveolární /s/. Tento jev zvaný *seseo*^[84], se přenesl také do Ameriky.

Přesto je možné se v Americe setkat s realizací sykavky jako /Σ/ (*ciceante*^[85]), která je pravděpodobně pozůstatkem prvního období conquisty. S tímto jevem se setkáváme v Salvadoru, Hondurasu, Nicaragui, části Kolumbie a Venezuely a částečně v Porto Ricu. Podle studia „*la frontera del andaluz*“^[86] je zcela možné, že je tato výslovnost vlastní sevillské před rokem 1492, která se poté rozšířila do Granady a následně do Ameriky. Americké /s/ je „*cicera*“ a velmi zřídka interdentální a velmi jednoduše a často se úplně vytrácí. Výjimkou je oblast Antioquia, která se nachází v Kolumbii, kde se zachovalo středověké /Σ/.

Dalším velmi zajímavým vybočením z uniformity výslovnosti apikoalveolárního /s/ je ekvádorské pohoří, ve kterém se intervokální /s/ nesonorizuje a je vyslovováno jako znělá apikoalveolární frikativa orální, tedy /z/.

Velmi typickým rysem pro americkou španělštinu a stejně tak i pro tu andaluskou je aspirace či úplný zánik koncového /s/. Zmíněný jev má původ pravděpodobně také v Andalusii. Tato domněnka je podpořena teorií, že vzhledem k tomu, že se tento jev objevil v americké španělštině značně později, musel být dovezen pravděpodobně z regionu, který prošel podobným vývojem jako Amerika, tj. z Andalusie nebo z Extremadury.^[87] S tímto fenoménem se můžeme setkat v Porto Ricu, Dominikánské republice, Nikaragui, Panamě, Hondurasu, Venezuele, Ekvádoru, Mexiku, Chile, na severním pobřeží Peru, v Hondurasu a na Kubě. Lapesa a Alonso se přikláněli k teorii, že se jedná o typický fenomén černého obyvatelstva. Pozdější výzkumy však prokázaly, že tento předpoklad nebyl správný.

Sesea a nesprávného užívání sykavek si můžeme všimnout již v úryvku z Kroniky bratra Diega Durána.

[⁸²] CATALÁN, D.: *El español: orígenes de su diversidad*. 2.a ed. Madrid: Paraninfo, 1989, 67.

[⁸³] Viz v ZAVADIL, B.: *Vývoj španělského jazyka*. Praha: Karolinum, 1998.

[⁸⁴] Vyslovování apikoalveolárního /s/ i v místech, kde by měla být interdentála.

[⁸⁵] Interdentála je ve výslovnosti realizována jako /Σ/.

[⁸⁶] NAVARRO TOMÁS, T., ESPINOSA MACEDONIO A., RODRÍGUEZ – CASTELLANO, L.: *La frontera del Andaluz*. Madrid: La librería y casa editorial Hernando, 1933.

[⁸⁷] Viz v CATALÁN, D.: *El español: orígenes de su diversidad*. 2.a ed. Madrid: Paraninfo, 1989, 83.

„(...), y es que tenihan pintado cómo llouía sobre ellos vna arena y graniço muy menudito, y queriéndome satisfaçer que fuese aquello, (...) como lo quenta el capítulo dies y seis del Éxodo, (...)quiero enpeçar a contar la Sagrada Escripura, pues el salir con mi opinión me fuerça, y quiero tomar mi tema desde el primer capítulo de Génesis y deçir: en el preñçipio creó Dios el çielo y la tierra, como me enpeçó a contar vn viejo natural de Chulula, de hedad de cien años, que de puero viejo andaua ya inclinado açia la tierra, açaz docto en sus antiguallas.”^[88]

Všimněme si, že nedodržíje starou opozici mezi fonémy /š/a /^hz/, protože ve slovech *açia*, *deçir a satisfaçer*, píše /ç/ namísto /z/. Stejně tak nerozlišuje opozici /s/ a /z/, což dokazuje slovo *fuese*, které by mělo být správně napsáno *fuesse*. To znamená, že bratr Durán pracoval pouze se /s/. Nepřehlédnutelným meridionálním rysem je také záměna /s/ za /z/ ve slově *dies*.

Tento fenomén spatřujeme také v dopise Gonzala Guilléna z roku 1559, kde píše: “(...) *En la siudad de Sevilla, em caza de la señora mj tía Izabel Gillem (...)” ^[89] V tomto kratičkém úryvku vidíme, že Guillén užívá sykavek naprosto nesprávně /s/, /c/, /z/.*

Seseo můžeme identifikovat také v lidovém chilském textu z roku 1766.

“(...) a mi señora Dª Alonça que tenga esta por sulla/ que no le escribo en particural porque no tengo tiempo asta que buerba el navío – (...) y que me escriba de su puño sus cecretos a Señora María /y saber que me alegralé ce mantenga con gusto en su casa nueva y que tenga pasiencia como llo (...)”^[90]

Také v úryvku o holubici z Nového Mexika je možné si všimnout *sesea*.

“Una paloma bibía nel mont’y tení’ un nidu en un ensinu con cuatro pichonsitos. Un día yeg’un coyot’ y le dijo: “Paloma, dami unu e tuh pichones”, y la paloma le rehpondió:

---

^[88] Viz v FRAGO GRACIA, J. A., FRANCO FIGUEROA, M.: *El español de América: textos y contextos*. 2a ed. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.

^[89] Viz v FRAGO GRACIA, J. A., FRANCO FIGUEROA, M.: *El español de América: textos y contextos*. 2a ed. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.

^[90] Viz text v FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

“No, no te lo doy”. *Antoneses le dijo'l coyote: “ Si no me lo das, te corto l'ensinu y me loh como todos”, y comensó colasu y colasu a dali al ensino. (...)”*^[91]

Ani v dopise Francisca Rivery tomu není jinak a seseo je přítomno.

“(…) (no avria cido tu esposo) ci de ello tienes, dímelo) ono pruebas, ci lo conoces (...). (...) me as echo siempre cargo cera una de ellas pero nunca ella cera capas de ser bastante para q.^e yo te desairase, te rrepito que ce bien lo q.^e tu mereses para mi alma y lo q.^e te debe tranquilizar hara ycienpre.”^[92]

Ve výše uvedených úryvcích si uvědomujeme, že seseo byl jev velmi rozšířený na území celé Latinské Ameriky.

Znělá velární okluzíva nazální

Velarizace nazály /n/ není realizována jen před velárou, ale často se můžeme setkat s tím, že se velarizuje také před dentálou, labiálou či alveolárou. Velární /n/ je alofonem fonému /n/, se kterým se můžeme setkat na konci slova. Když se řekne *en el piso*, je /n/ vyslovováno jako velární, na rozdíl od slova *enojarse*, kde je výslovnost realizována jako znělá alveolární okluzíva nazální, tedy /n/. Tento jev se dostal do Ameriky pravděpodobně také z Andalusie, protože právě tam byl přítomen. Dalšími místy, kde se vyskytoval, byly také Galicie a Asturias.

Znělá alveolární vibranta jednokmitná orální /r/ x znělá lateroalveolární frikativa orální /l/

V mnoha částech Ameriky se můžeme ve výslovnosti setkat se záměnou těchto dvou konsonantů. Tento jev se objevil nejprve v Andalusii a Extremaduře a je možné na něj narazit také v Leonu. Jako většina fenoménů charakteristických pro Americkou španělštinu je i tento typický pro pobřežní oblasti.

Lambdacismu ^[93] a *rotacismu* ^[94] si můžeme všimnout v lidovém chilském textu. Stejně jako *yeísmo* je tento fenomén klasifikován jako pozdní.

---

^[91] Viz text v FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

^[92] Dopis Francisca Rivery.

^[93] Alveolární vibranta jednokmitná je nahrazována lateroalveolární frikativou.

„a mi señora Dª Alonça que tenga esta por sulla/ que no le escribo en particural porque no tengo tiempo asta que buerba el navío – (...) y que me escriba de su puño sus cecretos a Señora María / y saber que me alegralé ce mantenga con gusto en su casa nueva y que tenga paciencia como llo (...)”^[95]

Neznělá velární frikativa orální /j/

Foném /x/, který máme dnes v moderní španělštině, se vyvinul původně z fonémů /š/ a /ž/. Tento proces byl velmi zdlouhavý a je jednou z nejdéle vyvíjejících se změn, která trvala téměř celé století. Ještě dnes se můžeme setkat s výslovností /š/ v některých částech Ameriky, jako například Salvador, Guatemala a Ekvádor. Objevují se nejčastěji ve slovech polokastilizovaných jako jsou např: *pixxe, puxco, uxota...*^[96]

Když v XVI. století dorazila do Ameriky výslovnost /š/, již tehdy se začala pozvolna měnit v moderní /x/. S tímto se dnes v Americe můžeme setkat v oblastech Mexika, Peru, Ekvádoru, Chile, Bolívii, Argentině, Paraguaji a Uruguaji, a později v /h/, což je přímo spojeno s Andalusíí, a se záměnou s /h/, kterou je možno sledovat v Karibiku, Střední Americe, Venezuele a Kolumbii.

Špatného užívání neznělé velární frikativy orální /x/ si můžeme všimnout již v textu bratra Durána.

„(...) me dixeron que muy gran tiempo les llouió arena del cielo a sus padres en el camino que para esta tierra trujeron lo qual si no me engaño deue de ser el maná con que Dios los sustentó en el desierto,(...) y porque no dexemos nada por contar (...)”^[97]

Všimněme si kontrastu slov *dexemos, dixeron X trujeron*.

Ukázku záměny /f/ za /j/ nalezneme v Martinovi Fierrovi.

„Y sentao junato al jogón
a esperar que venga el día,

---

^[94] Tento jev je opakem k lambdacismu, tedy lateroalveolární frikativa je nahrazována alveolární vibrantomu jednokmitnou.

^[95] Text viz v FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

^[96] Viz v CATALÁN, D.: *El español: orígenes de su diversidad*. 2.a ed. Madrid: Paraninfo, 1989, 83.

^[97] Viz text v FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

(...)

con el juego bien prendido

y mil cosas que contar, (...) [⁹⁸]

Aspirované /h/

V XV. století se výslovnost latinské neznělé labiodentální frikativy orální, tedy /f/ začala pozvolna měnit v /h/, které se v průběhu XVI. století zcela přestalo vyslovovat. Tato změna je přikládána vlivu baskitštiny, v níž se tato proměna odehrála o téměř dvě století dříve. V Andalusii se od počátku můžeme setkat s aspirovaným /h/, které je možné najít také v Americe.

Aspirovaného /h/ si můžeme povšimnout v dopise Francisca Rivery:

„(...) q.^e me as echo sienpre cargo cera una de ellas (...) y lo que te deve tranquilizar hara y cienpre. (...) y cin en vargo q.^e asta esta hora no avenido (...)“ [⁹⁹]

Vzhledem k tomu, že Rivera ve většině slov, kde by se /h/ mělo dle normy vyskytovat, nepíše, mě vede k předpokladu, že tam kde /h/ píše, mu napomáhá náznak aspirovaného /h/.

Aspirace /h/ je přítomno také v textu z Nového Mexika. Zde je však oproti dopisu Francisca Ribera vyslovováno jako aspirované /h/ také /s/, které se nachází uvnitř slova.

„Una paloma bibía nel mont y tení' un nidu en un ensinu con cuatro pichonsitos. Un día yeg'un coyot' y le dijo: “Paloma, dami unu e tuh pichones”, y la paloma le rehpondió: “No, no te lo doy”. Antonses le dijo'l coyote: “ Si no me lo das, te corto l'ensinu y me loh como todos”, y comensó colasu y colasu a dali al ensino. [¹⁰⁰]

Neznělé okluzívy /b/, /d/, /g/

S touto výslovností okluzív /b/, /d/ a /g/, zvanou kombinatorní alofony, se můžeme setkat v Salvadoru, Nicaragui, Hondurasu, Kolumbii či Kosta Rice. Například ve slově „*barbas*“ jsou bilabiální okluzívy vyslovovány obě jako okluzívy a tato výslovnost navozuje posluchači

---

[⁹⁸]HERNÁNDEZ, J. *El gaucho Martín Fierro ; La vuelta de Martín Fierro*. Madrid: Mestas Ediciones, 1999, sloka 5, 6.

[⁹⁹] Dopis Francisca Rivery.

[¹⁰⁰] Viz text v FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

dojem jakési krátké výslovnosti. Je třeba také zmínit, že okluzívy /b/, /d/ a /g/, mají tendenci se vokalizovat nejen v intervokální pozici, ale také před likvidami /r/ a /l/.

Sjednocení znělé alveolární vibranty jednokmitové orální /r/ a znělé alveolární vibranty vícekmitové /R̃/

Tento jev je v Americe velmi rozšířen a má nakročeno k tomu se stát obecným a typickým pro celou Latinskou Ameriku. Oblasti, ve kterých se nerozlišuje mezi vícekmitovým a jednokmitným /r/ jsou Guatemala, Nové Mexiko, východní pohoří Kolumbie, Ekvádor, Chile, Bolívie, západní část Argentiny a Ekvádor. Tento jev podle Alonsa Amada není možné přisuzovat vlivu andaluské španělštiny, protože se v dobách conquisty ojedinele nacházel pouze v severní části Španělského království (Navarra a Aragón). Je zvláštní, že v některých oblastech je možné sledovat ústup tohoto jevu. V některých místech Ameriky (např. v Bogotě) můžeme slyšet jisté změny způsobené asibilací /r/ jako například: *serevicio, poroducto, tíguere*. Další zajímavou realizací počátečního vícekmitného /R̃/ je Guatemala, kde je často zaměňováno s počáteční neznělou apikoalveolární frikativou orální /s/. Potom dochází k záměně ve slovech jako je *sopa a ropa*. Tento jev můžeme najít také v Ekvádoru, Bolívii, Kosta Rice, Bogotě, Paraguayi, Chile nebo na velké části argentinského území. V Mexiku je tento jev rozšířený mezi ženami, jež jsou zástupkyněmi střední třídy. Zmíněný fenomén je považován za pozdní, vzhledem k tomu, že ještě v XVII. století neexistují dokumenty, ve kterých by byl přítomen.

5.2. Morfosyntax a lexikum

Nejen na fonetickou část americké španělštiny měl vliv andaluský dialekt, ale také ovlivnil morfosyntaktickou složku a slovní zásobu.

Pro zajímavost uvedeme některé z nich.

Velmi často se můžeme v americké španělštině setkat s nesprávným užíváním ukazovacího zájmena v kombinaci s přivlastňovacím, „*ese mi amigo*“, „*esta mi casa*“. Tento jev má své kořeny ještě ve středověku a dodnes se ovšem zachoval v některých vesnicích v Andalusii. V evropské španělštině je považován za vulgární. Stejně tak je na tom rozšířený fenomén užívání pomocného slovesa *ser* namísto *haber*, což je možné vidět nejčastěji mezi ekonomicky slabými vrstvami. Podobně se můžeme setkat s přidáváním /s/ ve druhé osobě singuláru jednoduchého minulého času, jako je např. *dijistes nebo corrites, fuites...*

Velmi zajímavé jsou fenomény *leísmo* a *laismo*, které se hojně vyskytují po celé délce

Iberského poloostrova, vyjímaje Andalusii a Kanárské ostrovy a logicky tedy není tento jev přítomen ani v Latinské Americe.

Co se týče lexika americké španělštiny, to původní se formovalo několik desítek let a bylo vystaveno mnoha různým faktorům, které při jeho vzniku hrály důležitou roli. Je nutné si uvědomit fakt, že dobyvatelé se v Americe setkali s opravdu “novým světem”, v němž pro ně byla většina věcí neznámých a zcela nových. Je tedy pochopitelné, že vzhledem k tomu, že španělština nemohla disponovat názvy pro tyto věci a skutečnosti, byli kolonizátoři nuceni si výrazy vypůjčit či převzít z domorodých jazyků, které ovlivnili jazyk nejen v oblasti lexika, ale také v rovině fonetické, jako příklad můžeme uvést výslovnost některých konsonantů (například zánik intervokálního /s/ pod vlivem substrátu Araukánštiny v Chile) a větnou melodii, kterou je americká španělština tolik charakteristická. Pro dostatečnou charakteristiku substrátového ovlivňování americké španělštiny by bylo nutné charakterizovat každou variantu samostatně a vzít v úvahu substrátový základ, na němž se dovezená španělština zformovala. (Pro tento úkon zde nezbyvá prostor a ani to není cílem této práce). Pro ilustraci však uvedu několik příkladů pocházejících z domorodých jazyků.

Přes velké množství indiánských jazyků na území amerického kontinentu, největší vliv měly jazyky karibské (protože to byly první domorodecké jazyky, s nimiž se kolonizátoři setkali) a dále jazyky, jež jsou nadále živé a používané a které mají nadále velký význam v oblasti Latinské Ameriky, jedná se o náhuatl, kečuánština a guaraní. Jen pro ilustraci uvedu některé z výrazů pocházejících z výše zmíněných jazyků.

Mezi slova mající svůj původ v jazyku arahuac patří například: *naboría* (volný indián, který byl zaměstnán v domě), *comején* (hmyz), *guacamaya* (druh papouška), *jaiba* (druh kraba), *guira* (ovoce podobné dýni).

Názvy věcí, jejichž původ nalezneme v jazyku tahíno: *sabana*, *huracán*, *barbacoa*, *hamaca*, *naguas* (indiánské sukně), *cacique*, *jíbaro* (rolník), *areito* (lidový nápěvek), *maní* (suchý plod/arašíd), *tabaco* a další.

Příklady pocházející z jazyka caribe: *canoa*, *piragua*, *caimán*, *colibrí*, *butaca*, *loro*, *tiburón*, *catire* (osoba s blondatými vlasy) a další.

Slova, jež pocházejí z jazyku nahua: *tianguis* (obchod), *metate* (kámen na drcení), *hule* (guma), *chocolate*, *tequila*, *coconete* (malé dítě), *tomate*, *caco*, *chile* a další.

Výrazy mající svůj původ v jazyce kečuánština: *chancar* (rozbít), *callana* (hlíněný talíř), *pilche* (dýně), *carpa* (stan), *tope* (velká propínací špendlík), *vicuña*, *alpaca*, *puma*, *chirimoya*, *coca* a další.

Není to ovšem jen velká spousta indiánských slov, čím je americká španělština charakteristická a odlišná od té evropské. Stejně jako tomu bylo u fonetických zvláštností i zde, v oblasti slovní zásoby, se můžeme setkat s určitými specifickými rysy, jež jsou pro většinu americké španělštiny společné, přestože nalezneme různosti, z důvodu rozlohy amerického teritoria a působení indiánský sustrátů.

Dalším rysem, kterým je americká španělština charakteristická, je velká spousta dialektismů, protože „Ameriku objevili obyvatelé všech regionů“.[¹⁰¹] Vzhledem k tomu, že v období formování americké španělštiny (do roku 1519) převažovali mezi pasažéry do Ameriky Andalusané, jak už bylo uvedeno v předchozích kapitolách, není tolik překvapivé, že největší podíl na této části slovní zásoby má právě dialekt andaluský.[¹⁰²] Na tento fakt upozornil již Vicente Salvá ve svém díle *Nuevo diccionario de la lengua castellana* z roku 1854: „*Některá ze slov nevznikla v Americe, ale byla běžně používána na konci XV. a na počátku XVI. století v Andalusii, odkud přišla většina osadníků do této části světa.*“ [¹⁰³] Později se k tomu vyjádřil Rufino José Cuervo: „*Je velká škoda, že nemáme slovník andalusismů, protože by bezpochyby vrhl mnoho světla do otázky původu americké španělštiny.*“[¹⁰⁴] Podobné poznámky je možno nalézt v díle *Historia* od Rafaela Lapesy: „*(...) Jak bylo možné očekávat, převládají andalusismy (...); nebo též v El español de América od M. Saly: „Ve srovnání s předchozími výzkumy, podle něhož byl přínos andaluského dialektu velmi nízký, jsme zjistili velké číslo vžitých hispanoamerických andalusismů.*“[¹⁰⁵] Tyto výroky jasně vyjadřují vztah mezi andaluskou a americkou slovní zásobou.“[¹⁰⁶] Slova, která se dodnes v Americe používají a mají andaluský původ, je mnoho. Cuervo v roce 1867 zdokumentoval 7 andalusismů, o několik let později Wagner už sesbíral 17, Pedro Henríquez Ureña dokonce 78, Rodolfo Lenz jen v Chile prokázal 426 slov andaluského původu. V roce 1982 informuje M. Sala ve svém díle *El español de América, Parte 2a.*[¹⁰⁷] píše o 113 dialektismech, jež lokalioval v *Diccionario de la lengua española* (DRAE), z nichž 71 pochází z Andalusie, což představuje 60% zkoumaného vzorku. A

[¹⁰¹] BUESA OLIVER, T., ENGUITA UTRILLA, J. M.: *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: MAPFRE, 1992, 191.

[¹⁰²] BUESA OLIVER, tamt.

[¹⁰³] MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, str. 84.

[¹⁰⁴] CUERVO, R. J.: *Disquisiciones sobre filología castellana*. Bogotá: 1950, str. 284.

[¹⁰⁵] MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, str. 84.

[¹⁰⁶] BUESA OLIVER, Tamt.

[¹⁰⁷] Viz v MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, str. 84.

konečně J. Toro y Mérida informuje v roce 1984 dokonce o 1300 slovech, i když některá byla později identifikována jako ne specificky andaluské.^[108] Dle Gregoria Salvadora, spoluautora *Atlas lingüístico y Etnográfico de Andalucía*, zobrazuje oblast lexika vztah mezi andaluským dialektem a americkou španělštinou ještě lépe nežli fonetické rysy, ovšem zkoumání lexika nemusí být vždy úplně spolehlivé, „*přirozeně díky skoro identické formě kastilského a andaluského dialektu, je velmi těžké lokalizovat současné andalusismy v kastilštině.*“^[109]

M. Sala našel 66 shodných slov, jež se používají zároveň v Andalusii a v Americe. Z nich 32 je užíváno běžně v celé Latinské Americe, a sice^[110]: *Alharequero*, *amertiar(se)* (zasloužit), *arreado* (slabý), *batiboleo* (randál), *boqueta* (zaječí), *cachetear* (dát facku), *cantamisa* (sloužit první mši), *chinchado* (zvíře, které má na břichu pruhy různých barev), *conchabo* (smlouva na domácí práce), *cruza* (kříženec), *cursera* (průjem), *desastillar* (odstranit třísky), *díceres* (šepot), *empanzarse* (agitarse), *empeñoso* (ten, který je houževnatý a vytrvalý), *frangollero* (ten, který uspěchá věci), *frangollón*, *futre* (člověk hezky oblečený), *gargarear* (kloktat), *guantear* (fackovat), *jeremiquear* (naříkat), *laterna* (klempířství), *latero* (klempíř), *lujar* (leštit), *manflorita* (chlapský), *mudada* (stěhování), *pantón* (hřbitov), *repostada* (drzá odpověď), *ruletero* (majitel rulety), *salivadera* (plivanec), *sarazo* (plod, který začíná zrát), *tacha* (při výrobě cukru, pomůcka, kde se vypařuje sirup).

Dalších 34 slov^[111] je používáno v několika zemích kontinentu, ne však ve všech: *alifa* (dvouletá cukrová řepa), *azuquita*, *barcina* (opar), *cabezote* (neopracovaný kámen), *camorrear* (dělat problémy), *cañaduzal*, *confiscado* (špatný), *cuchillazo* (lomítko), *desabalagarse* (rozptýlit se), *desgavillado* (deprimovaný), *despelicar*, *emplantillar* (ucpat), *encuerarse* (vysvléct se), *enfollinarse* (nazlobit se), *enjillirse* (seřadit se), *enlatar*, *enseriarse* (zvážnět), *faenero* (venkovský dělník), *fiambrería* (lahůdky), *frondío* (ve špatné náladě), *gareta* (povstání), *gavera* (formy pro výrobu cihel či dlaždic), *gemiquear* (zasténání), *harinear* (vydatně pršet), *hebrudo* (žilnatý), *jeremiqueo*, *lapachero* (bažinatá země), *llamarón* (velká erupce), *penca* (půda posázená kaktusy), *pesor* (váha), *tablada* (místo, kde se shromažďuje dobytek, blízko jatek), *tacho* (nádoba), *trabador* (nástroj na otočení pilových zubů).

---

^[108] BUESA OLIVER, Op. cit., 200.

^[109] MORENO DE ALBA: Op. cit.: 86.

^[110] Slova převzata z MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.

^[111] Slova převzata z MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.

S novými studii je stále více slov přiřazováno k andalusismům, jež byly původně považovány za amerikanismy či regionalismy, nikoliv však andaluské (tyto příklady je možné vidět v DRAE), jedná se například o slova *chulo*, *barchante*, *tusar*, *chocante* (v DRAE řazeny jako amerikanismy).

Můžeme si všimnout, že stejně tak jako fonetické rysy americké španělštiny, tak i oblast slovní zásoby nese výraznou stopu andaluského dialektu.

Vzhledem k tomu, že byla španělština dovezena do Nového světa na konci XV. století a mimo oblasti v okolí místokrálovských dvorů, nedocházela do těchto oblastí modernější verze jazyka, bude tedy další neopomenutelnou charakteristikou amerického lexika jeho archaizující charakter. Samozřejmě by mohlo být předmětem diskuze, zda se jedná o archaizující či inovující charakter, přikloním se však nyní k první variantě, stejně jako to udělali autoři jako Moreno de Alba, Buesa, Frago Gracia a další, z nichž vycházím.

Existují dva typy archaismů, a sice relativní (jsou archaické jen pro určitou část mluvčích, například jen pro mluvčí evropské španělštiny) a absolutní (jsou archaické stejně tak pro americké mluvčí španělštiny jako pro evropské). V Americe je velké množství slov, jež se ve Španělsku již téměř či vůbec nepoužívají. Je velká škoda, že nelze dokázat původ těchto relativních archaismů.

Jednou z nejlepších knih pro studium amerických archaismů je kniha *Arcaísmos léxicos del español de América* od Isaíase Lenera, ve které je lokalizováno 528 archaismů, z nichž 106 má andaluský původ, jedná se tedy o 1/5 všech archaismů. U všech těchto slov jsou vyjmenovány také země, v nichž se daný výraz používá.

Dle Lernerových údajů^[112] je 18 z těchto slov používáno na celém americkém kontinentě, a sice: *Mercar* (koupit), *paila* (nádoba), *pálpito* (tušení), *pileta* (hromádka), *caparacho* (ulita), *cerrero* (tvrdohlavý), *cobija* (ložní prádlo), *dolama* (onemocnění), *ensartar* (navléct), *arveja* (hrášek), *banda* (strana lodí), *baquie* (praktická znalost terénu země), *barrial* (okolí), *puntada* (steh), *puto* (pasivní sodomita), *sancochar* (předvařit), *varejón*.

Dalších 36 slov^[113] andaluského původu je užíváno v šesti zemích amerického kontinentu: *abusión* (pověra), *semita* (chléb), *ahogo* (salsa), *aldaba* (příčka), *amarrar* (uvázat), *anafe* (sporák), *ansias* (sít'), *balay* (koš), *banda* (pásmo), *bandear* (přejít), *basto* (příprava), *betarraga* (řepa), *bosta* (kravinec), *candela* (oheň), *chamiza* (suché polínko),

---

[¹¹²] Viz v MORENO DE ALBA, J. G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.

[¹¹³] Slova převzata z MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.

chapelón (nováček), *chiquero* (ohrada), *chuza* (kapsář), *desmorecerse*, *duranzo* (meruňka), *empatar* (spojit), *engrifarse* (rozzlobit se), *escobilla* (kartáček), *esculcar* (prohledat), *fretar* (otírat), *hendija* (škvíra), *limeta* (flakon), *machucar* (rozdrtit), *masas* (moučníky), *pelar* (šlehat bičem), *piola* (provázek), *recordar* (probudit), *recova* (pokrytá kamenem), *sequía* (žízeň), *traquido* (výstřel).

Zbytek zkoumaných andalusismů je zdokumentováno v méně než šesti zemích, jedná se o 52 slov^[114]: *Abanarse* (ovívat se), *achocar* (rozbít si hlavu), *alcaucil* (artyčok), *alferecía* (určitá nemoc), *alifa* (dvouletá cukrová třtina), *almuerzo* (snídaně), *altozano* (atrium), *alzapié* (lavička), *amiga* (dívčí škola), *andancio* (nemoc), *angaripola* (namalované plátno), *berrendo* (dvoubarevná kůže), *besana* (nevolnická půda), *candéal* (nápoj), *carrada* (náklad), *carril* (centrální část ulice), *ciar* (veslovat pozadu), *correr* (vyhnat), *clineja* (copánek), *chícharo* (hrášek), *damasco* (meruňka), *decorar* (učit se), *desmamparar* (opustit), *despotricar* (napadnout), *enconarse* (zašpinit se), *engerido* (smutný), *famoso* (úžasný), *flamenco* (nůž), *frijol* (fazole), *fulano*, *gavera* (formička), *gaveta* (nádobu ze dřeva), *gentalla* (lůza), *hacerse* (vypadat), *hembra* (žena), *inter* (interval), *maquila* (míra), *monigote* (laický), *nación* (cizinec), *pandorga* (drak), *pata* (remíza), *persón* (vějíř), *pértigo*, *pirlán* (dřevěná lišta), *prieto* (tmavý), *sartaneja* (trhlina), *taimado* (umíněný), *tardecita* (západ slunce), *torzón* (kolika), *zarpa* (špína).

Mezi archaismy by se dal též zařadit speciální případ tzv. marinerismů, což je speciální typ mluvy, která bývá často spojována s andaluským dialektem XV., XVI., XVII. století, ale je potřeba si uvědomit, že tento specifický jazyk obsahoval také mnoho výrazů z jiných dialektů. Ovšem díky tomu, že v Andalusii se nacházely zejména v prvních obdobích po objevení Ameriky nejdůležitější přístavy, andaluský dialekt poskytl největší část marinismů. Je potřeba si uvědomit, že dobývání Ameriky bylo záležitostí zejména námořníků a zbytek cestovatelů do Ameriky trávilo dlouho cestu do Nového světa po jejich boku, což na nich muselo zanechat určitou jazykovou stopu. Marinismy tedy tvoří velmi důležitou součást amerického lexika. Pro ilustraci zde uvedu některé marinismy: *amainar*, *carrar*, *bajío*, *botar*, *derrotero*, *flete*, *jalar*, *jaar*, *zafarrancho*, *andanada*, *arrancar* (prudce vyplout), *atrinchar*, *cháma*, *estadía*, *galera*, *guindar*, *marearse*, *navegar*, *pasajero*, *rancho*, *remontar*, *repuntar* a další. ^[115]

---

^[114] Slova převzata z MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.

^[115] MORENO DE ALBA, J. G. *Introducción al español americano*. Madrid: Arco Libros, 2000, str. 195.

Díky historickému vývoji, během kterého byla Latinská Amerika vystavena několika vlnám kolonizace z Evropy a dovozu otroků, je důležité zmínit, že nemalou roli v oblasti lexika mají také africké a evropské cizí jazyky jakožto angličtina, italština, němčina, francouzština. Je potřeba si uvědomit, že oblast lexika je ta nej povrchnější část jazyka, zatímco morfologické a fonetické změny probíhají stovky let, přebírání nových slov je záležitostí velmi rychlou. Je tedy obtížnější tuto část podrobovat zkoumání a vyvozovat z ní závěry, které by byly relevantní.

6. Argumenty podporující andaluskou teorii

„Španělština, která je přivezena do Ameriky, je speciální jazyk, nesoucí značku regionu, z něhož pochází“.[¹¹⁶]

Od té doby, co Boyd-Bowman zveřejnil svůj výzkum věnující se původu osob odjíždějících do Ameriky v období 1492 – 1600, které hovoří ve prospěch andaluské teorie, se autoři zabývající se touto problematikou soustředili na to, aby dokázali andaluský původ těch nejvýraznějších rysů americké španělštiny, z nichž stěžejní jsou ty fonetické.

Nejdůležitějšími faktory pro zkoumání americké španělštiny jsou pro autory: přibližná data, kdy se zkoumaný fenomén objevil, ve které části Španělska či Ameriky se vyskytl nejdříve a srovnávání podobnosti daného rysu mezi Amerikou a Pyrenejským poloostrovem.

Za významnou etapu *conquisty* je z lingvistického pohledu považováno období od roku 1492 až po rok 1600, ve kterém měli Andalusané jasnou převahu co do počtu emigrantů do Ameriky. Není pochyb, že všechna období jsou důležitá a každé do určité míry poznamenalo vývoj jazyka, nechávajíc na něm jakousi stopu, nicméně právě antilské období je považováno za kolébku americké španělštiny.

6.1. Seseo

Tento jev, jehož centrem je Sevilla, se rozšířil po celé délce amerického pobřeží až k horským oblastem. Podle Navarra Tomáse se musel v Seville objevit již mnohem dříve než kolem roku 1570, jak píše Montano [¹¹⁷].

Bylo dříve *ceceo* nebo *seseo*? Podle Navarra Tomáse mohly oba fenomény vzniknout zároveň a postupně se vyvíjet nezávisle na sobě. Obojí bylo v Americe zdokumentováno. Apikoalveolární kastilské /s/ se objevuje pouze v malé části Kolumbie. Pro to, aby mohla být podpořena andaluská teorie, je však potřeba datovat vznik tohoto jevu před nebo kolem objevení Ameriky. Nové výzkumy přinesly výsledky, které potvrdily, že je možné zařadit počátky velkých konsonantických změn již na konec XV. století v celém Španělsku a v Seville ještě o něco dříve.

[¹¹⁶] DOMÍNGUEZ, Op. cit.: 184.

[¹¹⁷] Autor významného dokumentu ze 16. století, ve kterém píše, že když byl malý, nebyly rozdíly mezi výslovností v Toledu, Staré Kastilii, Andalusii ani v Seville. O necelých dvacet let později se situace významně změnila v oblasti Seville: zaměňuje se /z/ a /ç/ se /s/, čímž se vyskytují obtíže rozlišit Seville od Valencijců. Původní výslovnost je zdokumentována ještě v roce 1540, nová je pravděpodobně užívána od roku 1560.

Lapesa si nejprve položil otázku, proč zrovna v Andalusii by se měl tento fenomén objevit a proč zrovna zde by měly začít konsonantické změny a co je jejich spouštěcím faktorem^[118]. Andalusie byla ideálním teritoriem, protože měla charakter válečné hranice, byla obývána různými etniky a cizinci a od zbytku země ji dělily pohoří. Všechny tyto faktory sehrály nemalou roli v tom, že se zde jazyk začal vyvíjet. Lapesa souhlasí s Amadovými třemi etapami *sesea* ^[119] ale rozchází se s ním v jejich dataci. Lapesa se domnívá, že první dvě etapy se udály již před polovinou XV. století a poslední až po roce 1492, což znamená, že datuje počátky procesu o osmdesát let dříve než Alonso. Lapesa a většina lingvistů, kteří se problémem zabývali, datují záměnu /ç/ a /z/ na počátky XV. století. Na severu Španělska a v Toledu byla tato změna pozdějšího data. Svědectví Montany je pravděpodobně zaměřeno jen na některé konkrétní vzdělané osobnosti. Je totiž jen těžko uvěřitelné, že by ještě v roce 1546 byla andaluská výslovnost stejná jako ve staré Kastilii.

V Kastilii se v 16. století tedy udržely dva fonémy, a to /z/ a /s/, naopak v Andalusii je foném jen jeden, s artikulací upltaňující *seseo* (nerozlišující /s/ od /ç/ či od /z/) nebo *ceceo* (naopak rozlišující /s/, /z/ a /ç/). Co se týče výslovnosti uplatňující *ceceo*, je považována jako lidová, typická pro vrstvu méně vzdělanou a vyskytuje se v Hulevě, Almerii a provincii Sevilla a mimo hlavní město. *Seseo* je považováno za kultivovanější a je charakteristické pro Sevillu - město, sever provincie, střed a jih Cordóby, hlavní město Málaga, Granadu a nížinu Guadalquivir.

Diego Catalán^[120] se zabývá studiem *çeçea* a píše, že již na počátku XVI. století existují oblasti ve Španělsku uplatňující *ceceo*. Dokazují to dokumenty Bernala Díaze del Castillo či Joaa Barrose. Catalán řadí Díaze do období 1515 – 1526 a přiřazuje *ceceo* jako charakteristický rys Sevillců. Dokumenty z období Katolických králů potvrzují fenomén *çeçeo* - *zezeo* již kolem roku 1520. Údaje sebrané Lapesou, Alonsem a Pidalem je přivádí k dataci záměny /s/ za /z/ do roku 1471 a /ss/ za /ç/ do roku 1492, což vede Catalána k tomu, že zařadí sevillskou frikativizaci na konec 15. století.

Menéndez Pidal se také zabýval datací *sesea*. Dochází k závěru, že je to proces velmi dlouhý. Vyjadřuje se také ke svědectví Ariase Montany a vyvozuje, že Montanův rok nemůže být brán jako datum, kdy se fenomén objevil, nýbrž kdy už byl ve společnosti hojně rozšířen. Během XV. století najdeme četné případy, ve kterých jsou zaměňované /s/ a /z/ v koncové

---

^[118] Viz v LAPESA, R.: *Historia de la lengua española*. Madrid: Gredos, 1981.

^[119] Podrobněji rozpracováno v části Alonsovy teorie

^[120] Viz v CATALÁN, D.: *El español: orígenes de su diversidad*. 2.a ed. Madrid: Paraninfo, 1989.

pozici, což částečně odporuje dokumentům Alonsovým. Pidal objevil texty, kde je záměna /s/ a /z/ datována již do roku 1471. Je bez pochyb, že tyto změny se objevily dlouho před koncem 15. století. Jak již bylo výše zmíněno, záměny /ç/- /s/ a /ç/- /ss/ byly zdokumentovány již v roce 1445, v Córdobě pak kolem roku 1471. Pidal se přikláněl k názoru, že sevillské *ceceo* se rozšířilo kolem roku 1500.

Naopak Guitart s teorií tří etap *sesea* nesouhlasí. Jako důkaz považuje to, že svou první verzi Alonso napsal mezi lety 1932-3 a zanechal ji beze změny až do své smrti. Tyto tři etapy totiž Alonsovi dovoľovaly oddělit od sebe americké a andaluské *seseo* a popřít tak jakoukoliv podobnost mezi oběma. Co se týče uplatňování *sesea* /ç/, Guitart odmítá, že by to byla poslední fáze, naopak tvrdí, že je to jediná fáze *sesea*.^[121]

„Podle Alonsa první dvě etapy jsou součástí fonetického procesu, třetí již prochází proměnou. Změny, které se uvnitř třetí fáze odehrávají, jsou připisatelné akustické ekvivalenci. V tom spočívá specifikum andaluského fenoménu.“^[122] Toto vysvětlení slouží Alonsovi k popření podobnosti mezi Amerikou a Španělskem.

M. Alvar navrhuje vysvětlení *sesea* jako výsledku ultrakorekce, považuje to za jev čistě fonetický. Podle něj *seseo* i *ceceo* vycházejí z predorsálního /s/. Vytvářejí se dvě zúžení přední části jazyka: proti dásním nebo proti horním řezákům. V případě prvním je výslovnost uplatňující *seseo*, v tom druhém se pak jedná o *ceceo*^[123]. Z tohoto důvodu tvrdí, že oba fenomény vznikly najednou. V Andalusii se objevuje výslovnost *seseante* ve dvou nejprestižnějších centrech a to v Seville a v Córdobě. Tento fakt je zásadní při jeho dalším rozšiřování. Těmito teoriemi se postupně rozkládá antiandaluská teorie Alonsa.

Lapesa považoval opomíjení a negování role Andalusanů při formování americké španělštiny za nepřístojnost, stejně jako pokus popřít to, že *seseo* se objevilo nejprve v Andalusii a že v Americe neexistuje varianta uplatňující *ceceo* (objevuje se v Karibiku, Kolumbii, Argentině). Dnes už není pochyb o tom, že v tomto případě se jedná o jeden a týž fenomén, který se z Andalusie rozšířil do Ameriky. Práce Olgy Cock Hincapié a Claudie Parodi Teresy potvrzují chronologickou anticipaci, se kterou přišel Lapesa. ^[124] Právě ta je největším důkazem proti Alonsově teorii. Roky 1523 či 1524 jsou příliš blízko roku 1492

---

[121] GUITARTE, G. L., FIGUEROA, M. F.: *Siete estudios sobre el español de América*. 1a ed. México: Instituto de Investigaciones Filológicas, Universidad Nacional Autónoma de México, 1983, 157,

[122] Citováno v DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 158.

[123] DOMÍNGUEZ, Op. cit. str. 159.

[124] Citováno v DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 160.

(tedy roku, kdy byla objevena Amerika) na to, aby během tak krátké doby už stihla Amerika sama projít všemi třemi fázemi, které Alonso stanovil. Tento závěr podporuje teorii, že *seseo* je španělským a konkrétně sevillským jevem.

6.2. *Yeísmo*

Důvod, proč se tento fenomén objevil, je podobnost výslovnosti mezi konsonanty /ll/ a /y/. Charakteristický rys laterální vibranty /ll/ se jednoduše vytratí a nahradí jej /y/, což má za následek, že postupně splynou v jeden foném. Tento jev nepokrývá celoplošně ani Španělsko ani Latinskou Ameriku. Stejně jako v případě *sesea* a *cecea* se nejrůznější autoři přeli o původ *yeísmo*, zda pochází ze Španělska nebo z Ameriky. Vzhledem k tomu, že tento rys je charakteristický pro oblast Andalusie, stává se tato pře součástí sporu o původ latinskoamerické španělštiny. Ovšem už Rufino tvrdí, že „je evidentní, že v Andalusii byla záměna dřívějšího data než v Americe.“^[125]

Na úplném počátku ovlivnilo některé, např. Cuerva, to, že *yeísmo* je v Americe zdánlivě homogenní a přisoudili mu tak španělský původ. Nikoliv však andaluský, protože jak sám říká Cuervo „nejen v Andalusii, ale v celé Nové Kastilii se /ll/ vyslovuje jako /y/, a právě odtamtud přešla do Ameriky...“^[126] Později však začal o svém názoru pochybovat a přiklonil se k teorii, že *yeísmo* (záměna /ll/ za /y/) má svůj původ v Americe. Cuerva však zaráželo, že se tento prvek vyskytuje nejen v americké a evropské španělštině, ale také ve španělštině sefardských židů, což ho dovedlo k závěru, že se tento prvek vyvinul izolovaně a nezávisle na variantě poloostrovní. V jeho teorii ho utvrzuje fakt, že důkazy o *yeísmo* v Evropě nejsou dřívější XVIII. století. Cuervo v žádném případě nepřemýšlí nad možným andaluským původem *yeísmo* pro americkou variantu, ale věří, že z Andalusie se *yeísmus* rozšířil do dalších částí poloostrova.

Alonso sdílí Cuervův názor, který je navíc podpořen dokumenty, ve kterých se objevuje *yeísmo* v Americe dokonce dříve než ve Španělsku, což je pro Alonsa další důkaz toho, že americká španělština nepochází z andaluské. Připouští, stejně jako Cuervo, že není pochyb, že Andalusie byla prvním mestickým regionem, což ale v žádném případě neznamená, že by byla tím, který *yeísmo* vyvezl do Ameriky. Podle Alonsa není *yeísmo* ve Španělsku dřívější než v XIX. století.

[¹²⁵] GUITARTE, G. L., FIGUEROA M. F.: *Siete estudios sobre el español de América*. 1a ed. México: Instituto de Investigaciones Filológicas, Universidad Nacional Autónoma de México, 1983, 127.

[¹²⁶] Citováno v DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994, 161.

Stejně jako ve Španělsku není ani v Americe *yeísmo* rozšířeno do všech oblastí. Je potřeba však dodat, že stejně jako jiné fenomény, je i tento jednotnější nežli ve Španělsku. Americké *yeísmo* je vyslovováno s akcentovaným /i/.

Jak Alonso zmínil, neexistují dokumenty, ve kterých by bylo *yeísmo* zdokumentováno před XVIII. stoletím. Naproti tomu v Americe byl zaznamenán již ve století XVII., jak je možné si všimnout v poezii peruánského básníka Juana del Valle Caviedese. V jeho textech osciluje /ll/ a /y/, z čehož Alonso vyvozuje, že je to předstupeň k úplné záměně. Alonsova teorie je podpořena J. Corominasem.^[127]

Proti Alonsovi stojí Canfield, Pidal, Lapesa i Catalán. Canfield přichází s výzkumem, v němž zmiňuje identické prvky, které se objevují jak v americkém, tak ve španělském *yeísmo*:

- Jedná se o pozdní fenomén – druhá vlna změn.
- Městský charakter - objevuje se v přímořských městech.
- Na obou kontinentech je více různých variant tohoto fenoménu.
- V Americe je větší různorodost.
- Ve Španělsku i Americe se objevuje až v XVII. století.
- Je to rys jižní španělštiny, ale odděluje je malý časový rozdíl.^[128]

Přestože Canfield našel znaky, jež jednoznačně mluví ve prospěch andaluského původu *yeísmo*, je potřeba najít důkazy, které by to podpořily i chronologicky. Alvaro Galmés de Fuentes^[129] při studiu maurského básníka, pravděpodobně andaluského původu, narazil na záměnu /ll/ za /y/ už v roce 1609. Lapesa objevil záměnu počátečního /ll/ za /y/ v mozarabských dokumentech již v X. století a uvnitř slova na počátku XVII. století. Guitarte později přichází s dokumentem, kde se objevuje *yeísmo* už v roce 1547.^[130] Nejzajímavější příklad však představuje dopis Sebastiána Pliega, původně z Brihuega usazeného v Mexiku, který píše v roce 1581 svým příbuzným a /ll/ je ve všech případech nahrazeno /y/, pro

---

^[127] Významný španělský filolog a etimolog (1905 – 1997), autor *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*.

^[128] Viz v CANFIELD, D. L.: *La Pronunciación del español en América: ensayo histórico-descriptivo*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1963.

^[129] Španělský historik zabývající se arabským odkazem ve Španělsku.

^[130] Jedná se o *Cancionero de Pedro del Pozo*.

zajímavost zde uvedeme některé příklady: *vallan/ vayan, hayarés/ hallarés, salla/saya, alla/ haya, valla/vaya, yamáis “llamáis.*[¹³¹]

Tím, že byly nalezeny dokumenty, které dokazují výskyt *yeísmo* mnohem dříve, než předpokládal Alonso, je bez pochyb, že *yeísmo* je fenomén evropský a andaluský, o čemž nepochyboval ostatně ani Alonso.

6.3. Implosivní /s/

Již Cuervo si všiml nápadné podobnosti mezi americkým a andaluským implozivním /s/. Stanovil několik variant, jak je realizováno:

- Aspiruje se na konci před pauzou: que Diceh?
- Pokud je následováno konsonantem, aspirace se asimiluje na konsonant, vytváří tak dojem, že se zdvojí – el obispo – obippo.
- Na konci, následováno vokálem na počátku dalšího slova – lo fóforoh.
- Ze znělých konsonantů se stanou neznělé konsonanty – lo nich.
- Znělé okluzivy se promění v neznělé frikativy – refalar – resbalar.

Přes veškerou podobnost, kterou Cuervo objevil, nepřisoudil tomuto jevu andaluský původ. Ve Španělsku se tento rys navíc neobjevuje jen v Andalusii, ale také v Murcii, Toledu, Madridu a Staré Kastilii. Alonso nepřisuzuje tomuto rysu původ v evropské španělštině, vzhledem k tomu, že podobné změny se objevují i v ostatních románských jazycích. Pidal objevil nejranější svědectví tohoto fenoménu ve zprávě Fernanda Colóna.[¹³²]

M. Alvar dokázal, že v Andalusii byl tento jev přítomen už ve II. století v Malaze a v Seville v VII. století, což jasně přisuzuje jeho původ Andalusii. Boyd-Bowman ho na základě různých dopisů datuje v Americe mezi roky 1556-1570. Lapesa připouští možnost, že to byla Andalusie, ze které se tento fenomén rozšířil jak do Ameriky, tak do Španělska.

[¹³¹] GUITARTE, G. L., FIGUEROA M. F.: *Siete estudios sobre el español de América*. 1a ed. México: Instituto de Investigaciones Filológicas, Universidad Nacional Autónoma de México, 1983.

[¹³²] Emigroval do Ameriky na počátku 16. století, původem Andalusan.

6.4. Aspirace /h/

Aspirace počátečního /h/ pochází z latinského /f/, které se v XV. století změnilo na /h/. Cuervo opět nepřisuzuje tomuto jevu andaluský původ, protože byl ve Španělsku rozšířen také v jiných regionech, i když přiznává, že je to jeden z hlavních rysů jižních dialektů. Například velmi brzy se objevil na severu Španělska.

Lapesa poukazuje na to, že se tento jev objevuje v Andalusii, Extremaduře, Antilách a Karibiku. Nejranější důkaz tohoto fenoménu ve Španělsku pochází z roku 1519. Jeho andaluský původ se povedlo prokázat Boydovi-Bowmanovi na dopisech nevzdělaných Sevilleců. První pochází již z roku 1558.

Také Canfield dochází ke stejnému závěru jako Lapesa a ostatní.^[133]

6.5. Ztráta /d/

Tento fenomén je datován do počátků společného jazyka amerického a evropského. Nejběžnější je zánik intervokalického /d/.

V Americe je nejvíce případů ztráty /d/ v oblasti Velkých Antil, ve Střední Americe, Chile, Ekvádoru, a Argentině. Nejrozšířenější je tento jev v oblasti Antil a Kolumbie.

Uprostřed slova, kdy předchází /d/ konsonant, není ztráta tak běžná. Tento fenomén pochází z Andalusie – *pare, mare...*

Ve Španělsku se zpočátku jeví jako vlastní XVIII. století. Tím, že je zpočátku považován za tak pozdní, je Cuervo mylně přesvědčen, že se vyvinul v Americe nezávisle na Španělsku.

Menéndez Pidal věřil, že se tento jev objevoval již na konci XVII. století, ale že tento proces oslabení započal už v XV. století. V jeho andaluský původ věřil také Alvar a Zamora Vicente. Ale přesvědčivými důkazy tuto teorii podpoří až Guitarte a Boyd-Bowman. Guitarte objeví salamanský rukopis z roku 1547, kde se objevuje např. *quedao*, Boyd-Bowman při studiu dopisů přijde s dalšími, které jsou datovány mezi roky 1569-1592.

Tím je prokázán, stejně jako u dalších fenoménů, andaluský původ ztráty /d/.

---

^[133] Viz v CANFIELD, D. L.: *La Pronunciación del español en América: ensayo histórico-descriptivo*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1963.

6.6. Neutralizace /r/ a /l/

Podle Cuerva je to velmi běžný rys a objevuje se v Kastilii, Andalusii a Extremaduře. Je to typicky charakteristický prvek sociálně slabých vrstev Španělska. Převažuje v Americe, na Kubě, ve střední Americe, Kolumbii, Venezuele, v některých částech Peru a Chile.

Záměna /r/ a /l/ je jev považovaný za hovorový. Je zdokumentován také v Navaře a Aragonu. Cuervův názor, který popírá jakoukoliv souvislost mezi Amerikou a Andalusií, nás již zřejmě nepřekvapí.

Nicméně objevují se stejné případy alternací mezi oběma kontinenty. Rozhodujícím elementem je opět chronologie. Cuervo tento fenomén řadí do XV. století, Pidal a Lapesa zmiňují již do XII. století. V Andalusii bylo nalezeno nejstarší svědectví, které je rovněž prvním ve Španělsku. Je datováno z XIII. století. Na Kanárských ostrovech se pak objevuje od roku 1498.

V Mexiku se objevuje v roce 1525, v Limě 1558, v 1560 v Quitu... Tento jev je charakteristický zejména pro přímořské oblasti. Alterace /r/ a /l/ je velmi starý fenomén, jehož původ vede do Andalusie.

7. Ukázka a interpretace textů obsahující charakteristické prvky andaluské španělštiny

Následující kapitola se bude zabývat komplexním rozбором textů, z nichž byly uvedeny úryvky již v předchozí kapitole. Nyní nebude v popředí zájmu však pouze fonetická stránka textů, ale také morfologická a sémantická. Většina textů je převzata z *Historia del español de América: textos y contextos* od Fraga Gracii a jsou doplněny o můj vlastní komentář.

Prvním textem je úryvek z kroniky bratra Diega Durán, jež pochází z poslední čtvrtiny XVI. století. Diego Durán strávil většinu svého života v Mexiku, a přestože se narodil v roce 1537 v Seville, jeho dílo z konce století nám slouží jako výborná ukázka španělštiny Nového Mexika. (Po 30 letech strávených v Novém Mexiku již musela být jeho sevillská španělština natolik ovlivněna „místní mluvou“, že jeho text je skvělým příkladem, na němž je možné poukázat na charakteristické rysy americké španělštiny. Jeho původ není tolik důležitý, obzvláště vzhledem k tomu, že do Ameriky odešel již jako dítě.)

„Quiero contar lo que en la mesma pintka vide, y es que tenihan pintado cómo llouía sobre ellos vna arena y graniço muy menueto, y, queriéndome satisfacer quo fuese aquello, me dixeron que muy gran tiempo les llouió arena del cielo a sus padres en el camino que para esta tierra trujeron, lo qual si no me engaño deue de ser el maná noc que Dios los ssustentó en el desierto, como lo quenta el capítulo dies y seis del Éxodo, y porque no dexemos nada por contar, quiero enpeçá a contar la Sagrada Escripura, pues el salir con mi opinión me fuerça, y quiero tomar mi tema desde el primer capítulo de Génesis y deçir: en el preñçipio creó Dios el çielo y la tierra, como me enpeçó a contar vn biejo natural de Chulula, de hedad de cien años, que de puro biejo andaua ya ynclinado açia la tierra, açaz docto en sus antiguallas.“^[134]

Na první pohled si můžeme všimnout, že Diego Durán užívá ještě středověkého pravopisu. Například užívání /q/ na začátku tázacích a vtažných zájmen, konkrétně ve slově *qual*. Zajímavé je také, že ve slově *quenta* píše také /q/, ale v infinitivu už použije /c/ - *contar*. Charakteristické pro středověký pravopis je také namísto měkkého /i/ na počátku některých slov psát tvrdé /y/, například ve slově *ynclinado*. Další odlišností od moderního pravopisu je

---

^[134] FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

mezi hláskami /e/ a /p/ psát /n/ namísto /m/, jak je možné vidět ve slovech *enpeça, tienpo...*

Vzhledem k dataci textu není překvapivé, že ve slovech *prencipio* a *mesma* ještě nedošlo k vokalickému zvýšení. Tyto změny byly dovršeny mezi XVII. a XVIII. stoletím. Dalším charakteristickým znakem středověké španělštiny bylo užívání formy *vide* namísto moderního tvaru *veía*. K této změně došlo již ve století XII., ještě nějaký čas však koexistovaly obě koncovky společně. V Andalusii se ale tato koncovka v XVI. století ještě hojně používala.

Charakteristickým rysem andaluské španělštiny objevující se v textu Diega Durána (mimo *seseo*, které je už rozebíráno v předchozí kapitole) je aspirace nebo v tomto případě úplné zmizení koncového /r/, jak si můžeme všimnout ve slově *enpeçá* a díky čemuž došlo k vokálové harmonii^[135], tolik typické pro andaluskou oblast.

Po morfologické stránce si můžeme všimnout, že v Duránovém textu se již začíná objevovat nadměrné používání deminutiv (*menudito*), což je způsobeno vlivem sustrátových jazyků. Za zmínku stojí také zvláštní užívání určitého členu.

Můžeme vidět také *loísmo*^[136], tolik charakteristické pro andaluskou oblast, např. *el maná con que Dios los sustentó*.

Následující text z roku 1766 byl napsán Josém de Lucio a pochází z chilského prostředí. Španělsko mělo pod svou nadvládou Ameriku již téměř tři století a tento text je výbornou ukázkou, jak se španělština rozvíjela na americkém kontinentě.

Vzhledem k roku, kdy tento text vznikl, měl by vykazovat určité charakteristické rysy, jako je *seseo*, jež je na poloostrově zdokumentováno již před rokem 1570. *Rotacismus* a *lambdacismus*, se objevují již ve století XV. Oslabení, nebo úplný zánik intervokálního či koncového /d/, je doloženo od druhé poloviny XVI. století, ale také *yeísmo*, objevující se v textech od počátku XVIII. století

A mi señora Dª Alfonça que tenga esta por sulla/ que no le escribo en particural porque no tengo tienpo asta buerba el nabío – a la Panchita mil memorias de mi parte y que me escriba de su puño sus cecretos a Señora María / y saber que me alegralé ce mantenga con gusto en su casa nueva y que tenga pasiencia como llo tanbién la e tenido y la tendré asta que Dios me eche la tierra encima / y que no pierda las esperanças de que emos de ver a

[¹³⁵] Z důvodu ztráty posledního konsonantu ve slově se jemu předcházející vokál prodlouží.

[¹³⁶] Pod tímto slovem se rozumí nesprávné užívání osobního zájmena „lo“, v případech, kdy by mělo následovat „le“, tedy pro mužský rod životný ve čtvrtém pádě.

lima porque sigún la respuesta del Gobernador oruro al patrocinio de mi Padre para que me caque con toda Felicidad / que espero en Dios lo ará por lo mucho que me a quelido/ que supongo que para un Padre no ai yhijo malo (...). A mi Señora Madre mil cordiales memorias y que no me deje de besitar a la aGustina y que a todos los mire en caridad como lo acostunbra/ remito ocho reales para que vmg. me enbíe unas cebollas y lo que ustedes escribieren ce por cubierta del señor Dn Juan Gavilán / vno y otro abice me cómo lo ase señor miguel de Luzio para que venga a experimental la tiera / mi ración es 20 libras de charqui y dos panes de afrecho a Dª Gertrudis Briceño mil memorias y que no cece de pragian al señor... “[¹³⁷]

V tomto textu si můžeme všimnout všech výše zmíněných fenoménů, tedy *yeísmo*, *lambadicsmu*, *rotacismu*, *sesea* i *cecea* a také ztráty intervokálního či koncového /d/. Například ve slově *Felicidá*, kde se stejně jako v předchozím textu vyskytla vokální harmonie, tedy prodloužení posledního vokálu ve slově jako důsledek ztráty koncového konsonantu. Můžeme vidět také ojedinělý náznak aspirace /h/, *no ai yhijo malo*. Zaměříme – li se na morfológickou stránku textu, je potřeba zmínit užívání určitého členu před vlastními jmény – *La Panchita*, což je vnímáno jako vulgarismus, často přítomen v mluvě andaluských vesničanů. Povšimněme si také užití předpřítomného času namísto jednoduchého minulého. Je to jev, kterým je dodnes charakteristická americká španělština – „*Llo tanbién la e tenido y la tendré*“

Zaměříme – li se na sémantiku textu, jsou na první pohled patrné vulgarismy *besitar* či *sigún*, dále indianismy jako *charqui* či *afrecho*, které mají podle andaluského slovníku právě andaluský původ.

Následující text pochází z XVIII. století z Nového Mexika a nalezneme v něm všechny dosud zmíněné charakteristické rysy americké španělštiny, které se také shodují s andaluským dialektem.

„ *Una paloma bibía nel mont’y tení’un nidu en un ensinú con cuatro pichonsitos. Un día yeg’un coyot’y le dijo: „Paloma, dami unu e tuh pichones“, y la paloma le rehpondió: „No, no te lo doy“. Antonses le dijo’l coyote: „Si no me lo das, te corto’l ensinú y me loh como todos“, y comensó, colasu y colasu a dali al ensinú. La pobre paloma se’spantó y de miedo le tirú’nu e sus pichoneh y el coyoti lu agarrú y se lo comió. Luego yegú’l calbo y ayu a la*

[¹³⁷] Text přezvat z FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

paloma yorandu y le dijo: ¿por qué yoras? y la paloma le rehpondió: „¿Cómo nu e de yorar? Vino 'l coyot' y me quitó unu e mis pichonsitos“ „¿Pa qué se lo diteh?“, le dijo 'l calbo, y la paloma le rehpondió: „Porque me dijo que si no le dab' uno me cortaba 'l ensinu y se los comía tóos“. „Si vuelvi a venir, no le des náa“. Le dijo 'l calbo, „y si te dise que corta 'l ensinu y se los come todos, le dises:

*„acha, burro, cort' ensino,
no cola de rapasino“,*

y se jué. A poco que se jué 'l calbo vino de nuevo 'l coyot' y le diju a la paloma: „Dami un' e tus pichones“, y ea le rehpondió: „No, no te lo doy“. Antonseh, le dijo 'l coyoti: „Si no me lo das, te corto 'l ensinu y me los como todos“, y la paloma le dijo:

*„acha, burro, cort' ensino,
no cola de rapasino“.*

El coyote se jué muy nojáu, malisiando que 'l calbu er' el de la cul' y lu ayó bebiendo agua 'n un ojito. Arrimándose pocu a poco y muy quedito lo pescú y le dijo: „Ora sí te voy a comer, porque tú juiteh el que le dijiteh a la pescú y la paloma que no me yer' otro pichón“. El calvo le rehpondió: „No, manito, coyotito, no me mateh, mira que yo soy el rey e tóa las abes y yo te yebarí onde te lah comah todas. Súbeti arriba di aquíá lomit' y te parah en lah patas y atrás y gritas: „alcarabán comí“, y toda lah abes bendrán y te las comerás“. El coyote dijo que 'staba güeno, qui asina lu aría, y se jué, como 'l calbo le dijo, pa' rrib' e la lomita e la lomita, se paró én lah patas y atrás y abrió la boca tan grande que 'l calbo se scapó cuandu ib' a comensar a gritar „alcarabán comí“, y le diju al coyote: „Mierda comics.“ [138]

V textu nacházíme nejtypičtější fenomény americké španělštiny, které jsou považovány za původně andaluské. Jsou to zejména *seseo* a *yeísmo*, nebo také aspirace či úplná ztráta koncového či intervokálního /s/. Mimo tyto fenomény již komentované v předchozí kapitole zde nacházíme i další.

Autor neaspiruje pouze /h/ nebo neznělou apikoalevární frikativu /s/, ale také neznělou labiodentální frikativu /f/, jak je možné vidět ve slovech *jue* či *juiteh*. Tedy *fue*, *fuiste*.

Z textu vyplývá úplný zánik intervokálního, ale i počáteční znělé dentální okluzivy /d/. Viz například ve slovech *tóos*, *náa*, *nojáu*, *tóa*. Shledáváme tedy, že po zániku

[138] Text převzat z FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.

intervokalického /d/ dochází ve slovech k vokálové harmonii. Dokonce jsou zde případy, kde se vytrácí také znělá okluzivní vibranta jednokmitné /r/, např. *pa* (*para*). Velmi ojediněle se můžeme setkat s aferezí znělé velární okluzívy /g/ ve slově *rande*. V některých případech nahradila znělá velára /g/ znělou bilabiálu /b/, *güeno*.

Také vokály procházejí značnou změnou a v některých případech dojde k jejich úplnému zániku. Například *l'coyote, nel monte, yeg', nojáu*, jindy se uzavírají, *coyoti/coyote* či *encino/ensinu*.

V textu lze také najít velké množství sinalef, tedy případů, kdy je hiát vyslovován namísto hiátu jako diftong.

Z morfologického hlediska je v textu upřednostňován jednoduchý minulý čas před kterýmkoliv jiným. U subjunktivu imperfekta je užívána koncovka – *ra*. Velmi často se zde užívá deminutiv.

Syntakticky lze očekávat slova, která se v dnešní evropské španělštině nepoužívají, protože americká španělština má do určité míry konzervující charakter, např. užívání *onde*, což bylo užíváno ve středověké španělštině a dodnes se zachovalo v portugalštině. A také se zde užívá slovo *calvo* v jiném kontextu, než bychom to čekali. V Andalusii je tento výraz používán pro mořského orla.

Tento text je jedním z jasných důkazů, který mluví ve prospěch andaluské teorie.

Následující text pochází z díla Martin Fierro, jenž bylo napsáno v roce 1872 a je zde věrně zachycená mluva argentinských *gauchů*.

*Yo he visto mucho cantores,
con famas bien otendidas,
y que después de alquiridas
no las quieren sustentar;
parece que sin largar
se cansaron en partida*

*No me hago al lao de la güeya
aunque vengan degollando;
con los blandos yo soy blando*

*y soy duro con los duros,
y ninguno en un apuro
me ha visto andar tutubiando.*

*Nací como nace el peje,
en el fondo de la mar;
nadies me puede quitar
aquello que Dios me dio:
lo que al mundo truje yo
del mundo lo he de llevar.*

*Ninguno me hable de penas,
porque yo penando vivo,
y nadie se muestre altivo
aunque en el estribo esté,
que suele quedarse a pie
el gaucho más alvertido.*

*Y sentao junto al jogón
a esperar que venga el día,
al cimarrón le prendía hasta ponerse rechoncho
mientras su china dormía
tapadito con su poncho*

*Y verlos al cair la noche
en la cocina riunidos,
con el juego bien prendido
y mil cosas que contar,
platicar muy divertidos*

hasta después de cenar.

*Y con el buche bien lleno,
era cosa superior
irse en brazos del amor
a dormir como la gente
pa empezar al día siguiente
las fainas del día anterior.*

*Ricuerdo !qué maravilla!
cómo andaba la gauchada,
siempre alegre y bien montada
y dispuesta pa el trabajo...
pero hoy en el día... !barajp!
no se la ve de aporriada.*

*Aquello no era trabajo,
más bien era una junción,
y después de güen tirón
en que uno se daba maña,
pa darle un trago de caña
solía llamarlo el patrón.*

*Pues siempre mamajuana
vivía bajo la carreta,
y aquel que no era chancleta,
en cuanto el goyete vía,
sin miedo se le prendía
como güerfano a la teta.*

*¡Es de admirar la destreza
con que la lanza manejan!
de perseguir nunca dejan,
y nos traiban apretaos.
¡Si queríamos, de apuraos,
salirnos por las orejas!*

*Si me atribulo o me encojo,
siguro que no me escapo.
siempre he sido medio guapo;
pero en aqueya ocasión
me hacía buya el corazón
como la garganta al sapo.*

*Y cáibamos al cantón
con los fletes aplastaos;
pero a veces, medio aviaos,
con plumas y algunos cueros,
que ay no más con el pápero
los teníamos negociaos.^[139]*

V uvedeném textu opět nacházíme fenomén *yeísmo*, již komentovaný v předešlé kapitole. Marně bychom hledali *seseo*, které zde není doloženo. Naopak zde dochází k úplnému zániku intervokalického /d/, např. ve slovech *sentao*, *apretaos*, *aplastaos* či *aviaos*. Pokud po konsonantu /d/ následuje další konsonant a je nahrazován znělou lateroalveolární frikativou /l/. Avšak nejen znělá interdentalá se vytrácí, ale také některé koncové slabiky, jako

---

[¹³⁹] Text převzat z HERNÁNDEZ, J. *El gaucho Martín Fierro ; La vuelta de Martín Fierro*. Madrid: Mestas Ediciones, 1999.

například ve slově *maña* či *pa*.

Stejně jako v předchozím textu si můžeme všimnout aspirace /h/, například *jogón a juego*, v některých případech je /h/ nahrazeno znělou velárou /g/ - *güella*. Také zde dochází k uzavírání vokálů – *siguro, fainas, cair*, atd.

Ve slovní zásobě figurují některé zastaralé výrazy, jako např. sloveso *platicar*, hojně užívané ve středověké španělštině nebo slova, která v Americe nabyly jiného významu, jako např. *cimarrón, chancleta, pápero, faena*, atd.

Typickým latinskoamerickým prvkem je také záměna rodů u podstatných jmen, jako např. *la/el mar*.

Následující text pochází od Francisca Rivery z roku 1839. Autor je obyvatelem Argentiny a dopis je adresovaný jeho manželce.

(...)te amo, te amare eternam.* de otro modo (no avria cido tu esposo) ci de ello tienes, dímelo) ono prud'as, cil o conoces q.e temor pues puedes tener q.e yo prefiera amas nadies q.e ati; la confianza q.e me meres el cariño q.e e as echo sienpre cargo cera una de ellas pero nunca ella cera capas de ser vastante para q.e yo te desairase, te rrepito que ce vien lo q.e tu mereses para mi alma y lo que te deve tranquilizar hara yciempre.

Ya te dije ayer q.e los enemig.s avian pasado noc todo su Ex.^{to} el Carreta quemada – y cin en vargo q.e asta esta hora no avenida – parte de la Bang.^a es presto saver ciertam.* delos movimientos de los enemig.s para podernos odpar de tu venida la q.e zera para mi de una cin yigual satisfacion.

Por el Srov. Chavarria te mande el ponchito q.e por olvido avia quedado cuando fue el Carreton su pongo q.e ya lo avras rrecibido. Aqui tengo mucha rropa de puño casacas (...) q.e en oportunidad te la mandare otu la llevaras cuando vengas pues q.e mecirve en el verano.

Anuestras jas y alas comadres tantas cosas y ami Pablito mucho vesos ytu rrecibe el cariño verdadero de tu amante es poso q.e verte decea.

F Rivera

9bre 25 1839

V tomto textu vidíme již dříve komentované *seseo* a *betacismus*. Postrádáme zde *yeísmo*, přestože bylo v této oblasti rozšířeno. Dá se to vysvětlit tím, že autor nepatřil mezi nevzdělané obyvatele Argentiny.

Jak je vidět ve slově *rrelacion*, *rropa*, zachovala se i v této oblasti výslovnost vícekmitného /r/ na počátku slova, což není pro Ameriku běžným jevem.

Autor používá, stejně jako v ostatních textech často deminutiv. Na rozdíl od ostatních textů užívá pro subjektiv imperfekta koncovku -se.

Užívání minulých časů je shodné s evropským a v dopise není užíváno archaických slov ani slov pocházejících z indiánského substrátu, kromě slovo *poncho*.

Ve všech rozebíraných textech se vyskytují shodné prvky. Nejčastěji se vyskytujícím jevem, prokazatelným beze sporu ve všech textech je *seseo*, které se ve Španělsku objevilo již v polovině XVI. století a do Ameriky se dostalo velmi brzy. Tento jev je charakteristický pro jižní oblast Španělska.

Fenomén *yeísmo* byl a je stále v Americe dalším častým jevem, který má své kořeny také na jihu Pyrenejského poloostrova. Je však poněkud pozdější, a proto ho nemůžeme najít ve všech zkoumaných textech. *Yeísmo* se objevilo během XVIII. století a bylo charakterizováno jako městské. Není proto rozšířeno po celém Americkém kontinentu, ale je spíše typické pro oblasti, které měly přístup a častý kontakt s místokrálovským dvorem.

Dalším velmi rozšířeným jevem je záměna /r/ a /l/, tedy *lambdacismus* a *rotacismus*, které mají svůj původ opět v Andalusii. Tento jev je datován do 2. poloviny XVI. století a je dodnes patrný nejen v Americe, ale také v Andalusii.

Společné mají texty i aspiraci /h/ či /f/, což je také změna pozdější, až v XVI. století. Ve většině textů je také možné najít zánik intervokálního /d/, které způsobuje ve slovech vokálovou harmonii. Oba jevy jsou taktéž připisovány Andalusii.

Zkoumané texty jsou nesporným dokladem toho, že americká španělština se opravdu vyvinula na pevném andaluském základu.

8. Závěr

Tato diplomová práce se zabývá tématem původu latinskoamerické španělštiny, na něž byly vedeny plamenné diskuze v průběhu několika desetiletí. Domnívám se, že při vzniku několika různých teorií zabývajících se dialektem, jenž položil základy americké španělštiny, hrála rozhodující roli míra informací a dat, které byly v daném období dostupné, jako je například naprosto zásadní výzkum Boyd-Bowmana rozebírající původ pasažérů do Ameriky.

První kapitola této práce je věnována historickému kontextu, jenž je, dle mého názoru, zásadní a nepostradatelný pro zkoumání jakéhokoliv tématu. Díky historickým souvislostem jsme schopni si udělat určitou představu, v jakém stavu se nacházelo Španělské království v době objevení Ameriky a před ním, což je pro naše téma ještě důležitější. Není možné opomíjet fakt, že Pyrenejský poloostrov a zejména pak jeho jižní část byla po dlouhá staletí domovem tří různých náboženství, a to křesťanů, arabů a židů, což mělo velký vliv na vývoj jazyka na celém území Španělského království a na oblast Andalusie, kde spolu tato etnika žila více než sedm století, obzvlášť.

V následující kapitole se zabývám jazykovou politikou, jež byla uplatňována od počátku objevení Ameriky. Je velmi zajímavé sledovat směr, kterým se postupně ubírala královská nařízení a vyhlášky. Je nutné si uvědomit, že úkolem Španělů nebylo pouze dobývat nová území, podmaňovat si je a zavést nový úřední jazyk. Jedním z nejdůležitějších poselství španělského krále bylo šířit pravou víru, čemuž také odpovídal vývoj vyhlášek týkajících se jazykové politiky. Zpočátku byl uznáván jen španělský jazyk, ale postupem času nabraly na důležitosti také indiánské jazyky, jež byly nepostradatelnou výbavou každého misionáře. Tento fakt samozřejmě přispěl k míře ovlivnění americké španělštiny substrátovými jazyky. V roce 1770, kdy byla vydána vyhláška nařizující domluvu pouze ve španělském jazyce, byl už základ pro americkou španělštinu dávno položen.

V kapitole nesoucí název *Jazykové teorie a jejich obhájci* nejprve na samý počátek definuji americkou španělštinu jako lingvistický systém, který sdílí stejnou historii a je možné jej geograficky vymezit a poté se přikloním k jedné z teorií ohledně zásadního období pro formaci americké španělštiny, a to 1492 – 1519. Následně zkoumám názory jednotlivých lingvistů a jejich argumenty, proč se přiklonili k daným teoriím. V průběhu vývoje je možné si povšimnout, že s narůstajícím počtem dostupných dat, týkajících se zejména původu pasažérů a datace jednotlivých dokumentů, je stále méně pochyb o tom, že základ pro americkou variantu položil právě andaluský dialekt.

V následující kapitole se věnuji výslovnostním, morfosyntaktickým a sémantickým zvláštnostem, jež odlišují americkou španělštinu od té evropské, a pokouším se je srovnat s charakteristickými rysy andaluského dialektu. Jak je možné si všimnout na všech zkoumaných jevech, podobností je tolik, že je prakticky nemožné, aby se jednalo o pouhou náhodu, jak tvrdili někteří lingvisté jako například Amado Alonso. V dnešní době existuje již dostatek argumentů pro obhajobu toho, že charakteristické rysy americké španělštiny jako je *seseo*, *yeísmo*, aspirace /h/, zánik koncového /d/, či neutralizace /r/ a /l/, mají svůj původ na jihu Španělska.

Zásadním faktem pro to, abychom zjistili, zda pochází daný fenomén z Evropy a následně se dostal do Ameriky, či naopak, je jeho datace a zkoumání procesu jeho vývoje. Z tohoto důvodu je navazující kapitola věnována polemikám zabývajícím se jejich datací a procesem jejich vývoje. V průběhu těchto diskuzí byly nacházeny různé dokumenty, které popřely, že by jevy jako *yeísmo*, *seseo* a další, mohly mít svůj původ v Latinské Americe, či by se vyvíjely nezávisle na Španělsku. Je naprosto jasně vidět, že všechny zásadní rysy mají své místo původu na jihu Pyrenejského poloostrova, nikoliv v Americe, jak se mylně někteří z lingvistů, z důvodu nedostatku dokumentů, domnívali.

V závěrečné kapitole je pro ilustraci rozebíraných jevů uvedeno sedm textů pocházejících z různých období a z rozdílných částí Latinské Ameriky, v nichž je možné nalézt ony charakteristické rysy, jež byly rozebírány v předchozích kapitolách této práce.

Závěrem bych chtěla zdůraznit, že přestože mezi některými variantami americké španělštiny existují větší rozdíly, než když je porovnáme s evropskou, je možné nalézt u všech těchto variant shodné znaky, jež nalezneme také u andaluského dialektu, z čehož plyne, že není pochyb o tom, že andaluský dialekt stál u zrodu americké španělštiny.

Resumen

El tema del trabajo es el origen del español de América el cual elegí por haber pasado un año de mi carrera en Granada y darme cuenta de la similitud del dialecto andaluz con el español de América. Mi interés de estudiar el presente tema apoyaron sobre todo las clases de las variantes del español americano de la doctora Anna Mištinová.

Para elaborar este texto utilicé trabajos de varios lingüistas los cuales dedicaron sus estudios a este tema. La mayoría de los libros los conseguí en la Biblioteca Hispánica AECID en Madrid.

El objetivo del trabajo es estudiar los documentos alcanzables del presente tema, estudiar las teorías que aparecieron a lo largo de la existencia de esta polémica y en la base de datos analizar cuál es la teoría que más contribuyó a aclarar el origen del español de América.

El trabajo está dividido en tres partes. Teniendo en cuenta la importancia de entender las condiciones y consecuencias históricas, la primera parte está dedicada a la época de los viajes de descubrimiento y a la situación en la que se encontraba España en aquellos tiempos. Hay que tener en mente que la América Latina no fue descubierta de un día para otro, sino que fue un proceso que duró más de un siglo, por eso es necesario dedicar la primera parte del trabajo al contexto histórico en el cual vemos como y cuando fueron conquistados diferentes sitios de la América Latina.

Una parte bastante importante del contexto histórico la constituye el capítulo llamado la “Política lingüística” en el que se desarrollan leyes más importantes que influyeron la hispanización de la América Latina. Lo primero que hay que tener en cuenta es que la tarea primaria de los Reyes Católicos en la América Latina fue cristianizar los indígenas o, mejor dicho, conquistar las almas para la fe cristiana, por lo tanto la lengua fue un utensilio para conseguirlo.

La segunda parte del trabajo se centra en las teorías más importantes que habían surgido sobre el origen del español americano a lo largo de su existencia. No queda espacio para tratar o mencionar a todos los lingüistas importantes, por lo tanto están mencionados los que más han trabajado en el tema y los que han traído nuevos datos importantes para el desarrollo del presente tema. Al fijarse en el orden cronológico de la lista de los lingüistas y sus teorías, vemos que cuantos más datos son alcanzables, más segura parece la teoría andaluza. Los anti - andalucistas más grandes como fue Amado Alonso y Pedro Henríquez Ureña no tenían en su época suficientes datos para poder hacer una decisión diferente.

No obstante, para poder empezar hablar del español de América tal y como es, hay que primero intentar a definir qué es lo que para nosotros el español americano es. Las razones y los argumentos varían de cada autor, pero con lo que más me conformo yo personalmente, es la opinión de María Beatriz Fontanella de Weinberg: “Es una entidad la cual es posible definir geográficamente e históricamente, es un sistema lingüístico que comparte la misma historia.”[140] Otra cosa muy importante que queda por determinar antes de empezar a tratar este tema es la época decisiva para la formación del español de América, en que también podemos encontrar varias opiniones, pero la opinión que más probable parece es la primera fase de la conquista del Nuevo Mundo, entonces desde el año 1492 hasta 1519, porque los primeros inmigrantes o conquistadores empezaron a influir el habla en América ya desde el primer momento. Durante la continuación del descubrimiento del continente, los conquistadores de todas formas tuvieron que pasar por el Caribe de donde ya se llevaron el habla tan típica.

La segunda mitad de esta parte del trabajo está dedicada a la pronunciación, morfosintaxis y el léxico del español americano, o sea a los fenómenos que distinguen al español americano del europeo y los cuales tienen su origen en los dialectos del sur de España.

En el primer lugar hay que tener en mente cómo y en qué punto del desarrollo se encontraba el español del siglo XV, es decir, la alternancia entre la pronunciación moderna y la antigua y el principio de la revolución consonántica en cuanto a la fonética. A la parte de la pronunciación le dedico más espacio porque las informaciones sacadas del léxico no son seguras del todo.

En cuanto al léxico es obvio que lo que más va a diferenciar el español americano del europeo son los indigenismos, los cuales son muy a menudo en la lengua americana. No sólo porque el español europeo a veces no tiene para cierta entidad un nombre, por no haber tratado algo así antes, sino también porque la lengua traída al Nuevo Mundo estaba expuesta mucho tiempo a los sustratos indígenas. No obstante lo que más me interesa es la parte del léxico, la que podemos encontrar también en el dialecto andaluz, por eso menciono allí varias palabras que tienen sus raíces en el sur de España.

La tercera parte del trabajo se centra en los argumentos que apoyan la teoría a la cual yo también la veo la más probable, es decir, la teoría andaluza. También está dividida en dos partes. La primera se dedica al origen y la datación de los rasgos fonéticos más importantes

---

[¹⁴⁰] FONTANELLA DE WEINBERG, M. B.: *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, 14.

del español americano, porque como podemos ver en el trabajo mismo, la fecha del surgimiento del fenómeno en los dos continentes nos puede aclarar algunas cosas. Entre los rasgos fonéticos más importantes es seseo, el que ha sido sometido a bastantes polémicas, como, por ejemplo, la teoría que dice que el seseo en los dos continentes no es el mismo y que se desarrolló independiente en cada parte. No obstante, con el tiempo se encontraron pruebas de que es el mismo seseo en las dos partes, lo cual apoyaba la datación del presente fenómeno en los dos continentes.

El segundo fenómeno más importante es el yeísmo, el que también fue sometido a varias polémicas. Ya por ejemplo Cuervo le adjudicaba el origen americano, partiendo de la base que en América es este fenómeno bastante unánime y en los tiempos cuando Cuervo estudiaba este tema parecía que los textos más antiguos donde se encuentra el presente fenómeno son de América. No obstante pasando el tiempo aparecieron documentos que rebatieron esta opinión con encontrarse documentos más antiguos europeos donde ya está presente el yeísmo.

Entre otros rasgos importantes que confirman el origen andaluz del español americano podemos mencionar la /s/ implosiva, la aspiración de la /h/, la caída de la /d/ intervocálica y la neutralización de la /r/ y la /l/, en todos estos casos la datación es muy importante para apoyar la teoría andaluza.

En el último capítulo se encuentra una pequeña muestra de textos de diferentes épocas y diferentes partes de la América Latina, en los cuales se pueden demostrar presentes los rasgos tratados en los capítulos anteriores, es decir, los rasgos que apoyan la teoría andaluza.

En todos los textos nos podemos dar cuenta de unas características que tienen los textos en común. El fenómeno más frecuente, el que es posible encontrar en todos los textos en este trabajo es seseo, el cual como ya hemos dicho y comprobado antes es característico para el sur de España. El yeísmo, aunque es el segundo rasgo más importante que parte del sur de España, no aparece en todas las localidades por ser un fenómeno tardío que apareció alrededor del siglo XVIII y fue caracterizado como un rasgo típico para la ciudad, por lo tanto no está difundido por toda la América Latina, sino es más típico para las localidades que tenían acceso a la corte virreinal. En la mayoría de los textos nos encontramos también con los fenómenos lambdacismo y rotacismo, que también tienen su origen en Andalucía. Igual que la aspiración de la /h/ y la caída de la /d/ intervocálica. Los textos expuestos en este trabajo son una prueba más de que no hay duda del origen andaluz del español americano.

Gracias a las pruebas, las dataciones y las informaciones que tenemos hoy en día, el origen andaluz del español americano es incuestionable.

Bibliografie

- ALONSO, A.: *Estudios lingüísticos*. Madrid: Gredos, 1976.
- BOYD-BOWMAN, P.: *Índice geobiográfico de cuarenta mil pobladores españoles de América en el siglo XVI, Tomo 1493 – 1519*. Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1964.
- BUESA OLIVER, T., ENGUITA UTRILLA, J. M.: *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.
- CANFIELD, D. L.: *La Pronunciación del español en América: ensayo histórico-descriptivo*. Bogotá: Instituto Caro y Cuervo, 1963.
- CATALÁN, D.: *El español: orígenes de su diversidad*. 2.a ed. Madrid: Paraninfo, 1989.
- CUERVO, R. J.: *Diccionario de construcción y régimen de la lengua castellana*. [Reedición]. Barcelona: Herder, 1998.
- DOMÍNGUEZ, A. G.: *Los orígenes del Español de América*. 2.a ed. Madrid: Editorial MAPFRE, 1994.
- FONTANELLA DE WEINBERG, M. B.: *El español de América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.
- FRAGO GRACIA, FIGUEROA, M.F.: *El español de América*. 2a ed., corr. y aum. Cádiz: Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 2003.
- FRAGO GRACIA, J. A.: *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999.
- GUITARTE, G. L., FIGUEROA, M. F.: *Siete estudios sobre el español de América*. 1a ed. México: Instituto de Investigaciones Filológicas, Universidad Nacional Autónoma de México, 1983.
- GUITARTE, G.: *Sobre el andalucismo en América*. Bogotá: Instituto Caro y Cuervo, 1960.
- HENRIQUEZ UREÑA, P.: *El supuesto andalucismo de América, cuadernos del instituto de Filología 2*. Buenos Aires: Imprenta de la Universidad, 1925.
- HERNÁNDEZ ALONSO, C.: *Historia y presente del español de América: teoría, descripción, historia*. León: Junta de Castilla y León, 2008.
- HERNÁNDEZ, J.: *El gaucho Martín Fierro ; La vuelta de Martín Fierro*. Madrid: Mestas Ediciones, 1999.
- CHALUPA, J.: *Španělsko*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2010, 51.
- JANÁČEK, J.: *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha: Panorama, 1992.

- LAPESA, R.: *Historia de la lengua española*. Madrid: Gredos, 1981.
- LOPE BLANCH, J. M.: *El español americano: teoría, descripción, historia*. 1. México, D. F.: Colegio de México, 1976.
- LOPE BLANCH, J. M. *Ensayos sobre el español de América*. 1. ed. México, D.F.: Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Filológicas, 1993.
- MEDINA LÓPEZ, J.: *El español de América y Canarias desde una perspectiva histórica: teoría, descripción, historia*. Madrid: Editorial Verbum, 1995.
- MORENO DE ALBA, J. G.: *El español en América*. 3. ed. México: Fondo de Cultura Económica, 2001.
- MORENO DE ALBA, José G. *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992.
- MORENO DE ALBA, José G. *Introducción al español americano*. Madrid: Arco Libros, 2000.
- NAVARRO TOMÁS, T., ESPINOSA MACEDONIO A., RODRÍGUEZ – CASTELLANO, L.: *La frontera del Andaluz*. Madrid: La librería y casa editorial Hernando, 1933.
- NOLL, V., ZIMMERMANN, K., NEUMANN-HOLZSCHUH, I.: *El español en América: aspectos teóricos, particularidades, contactos*. Madrid: Iberoamericana, 2005.
- ROSENBLAT, Á., FIGUEROA, M.F.: *Estudios sobre el español de América*. 1a. ed. en M. A. Caracas, Venezuela: Monte Avila, 1990.
- ROSENBLAT, Á.: *El castellano de América y el castellano de América. Unidad y diferenciación*. Madrid: Taurus, 1973.
- ROSENBLAT, Á.: *Los conquistadores y su lengua*. Caracas: Ediciones de la biblioteca, 1977.
- ROSENBLAT, Á.: *Nuestra lengua en dos mundos*. Barcelona: Salvat, 1971.
- SALA, M.: *El español de América*. Bogotá, Instituto Caro y Cuervo, 1982.
- SOLANO, Á.: *Documentos sobre política lingüística en Hispanoamérica (1492-1800)*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1991.
- SOLÉ, C.: *Bibliografía sobre el español de América*. Washington: Georgetown University Press: 1970.
- ZAMORA MUNNÉ, J. C.: *Dialectología hispanoamericana*. Salamanca: Colegio de España, 1988.
- ZAMORA MUNNÉ, J. C.: *Indigenismos en la lengua de los conquistadores: teoría, descripción, historia*. Río Piedras: Editorial Universitaria, Universidad de Puerto Rico, 1976.
- ZAVADIL, B.: *Vývoj španělského jazyka*. Praha: Karolinum, 1998.